

บทที่ ๓

จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ๓ ของประเทศไทย

ก. การเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

รัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ใต้นำร่างพระราชบัญญัติงบประมาณแผ่นดินประจำปีแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๑ เพื่อขอความไว้วางใจต่อสภาผู้แทนราษฎร แต่ปรากฏว่าได้ถูกนายถวิล อุดล สมาชิกผู้แทนราษฎร จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวโจมตีว่าร่างพระราชบัญญัติงบประมาณว่าเป็นร่างงบประมาณแผ่นดินที่รัฐบาลมิได้เสนอรายละเอียดทั้งรายรับรายจ่ายให้ชัดเจน จึงนับว่าเป็นข้อบกพร่องอันสำคัญยิ่งของรัฐบาล ฉะนั้นรัฐบาลจึงควรจะได้เสนอรายละเอียดทั้งรายรับและรายจ่ายงบประมาณแผ่นดินนั้นด้วย ญัตติของ นายถวิล อุดล ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกประเภทที่ ๑ เป็นจำนวนมาก แต่พระยาพหลพลพยุหเสนาปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามญัตติของนายถวิล อุดล และพรรคพวก พร้อมทั้งได้เสนอให้ที่ประชุมสภาลงมติว่า รัฐบาลควรจะมีมติอย่างไร ผลการลงมติดังนี้ ปรากฏว่ารัฐบาลเป็นฝ่ายแพ้ญัตติของนายถวิล อุดล และพรรคพวก^๑ ดังนั้นในวันรุ่งขึ้นพระยาพหลพลพยุหเสนา จึงยื่นใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ยอมรับใบลาของพระยาพหลพลพยุหเสนา เพราะเห็นว่าบ้านเมืองกำลังปั่นป่วน จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกายุบสภา เมื่อวันที่ ๑๑

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๒๑/๒๔๘๑ (สามัญ) สมัยที่ ๒ วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๑.

กันยายน ๒๕๕๑ เพื่อจัดการเลือกตั้งภายใน ๕๐ วัน^๑

ภายหลังการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๑ เสร็จสิ้นลง ฝ่ายผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองและสภาผู้แทนราษฎรต่างมีความเห็นตรงกันว่า พระยาพหลพลพยุหเสนา สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป แต่ทว่า พระยาพหลพลพยุหเสนาได้ปฏิเสธที่จะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปอีก ดังนั้นจึงเป็นการของฝ่ายผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองและสภาผู้แทนราษฎรที่จะเลือกเฟ้นบุคคลที่เหมาะสมเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดใหม่ต่อไป

ในขณะที่สภาผู้แทนราษฎรและผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองกำลังพิจารณาคัดเลือกบุคคล เพื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น จึงเป็นระยะที่มีการคาดคะเนว่า บุคคลใบบ้างที่จะเหมาะสมและสมควรที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในขณะที่ หนังสือพิมพ์บางฉบับได้ลงบทความแสดงทัศนเกี่ยวกับการคัดเลือกนายกรัฐมนตรีในครั้งนั้นว่า

...รูปโฉมของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแห่งคณะรัฐบาลชุดใหม่นั้นจะตกแก่ พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม กว้างเหตุผลที่ทุกคนพอจะสังเกตได้ไว้ในระยะที่ผ่านมาแล้ว ทว่าผู้นั้นไม่เคยปฏิบัติราชการแทนเจ้าคุณพหลา ในตำแหน่งนายกฯ ในคราวที่ท่านเจ้าคุณพหลา ลาพักชอน หรือไปตรวจราชการในต่างจังหวัด กว้างความสามารถที่เรียบร้อยในราชการทุกแผนก ไคร่กับมีลูกเสือสมอมา ซึ่งกล่าวโดยปริยายแล้วเปรียบเสมือน พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม ไคร่อยู่ในตำแหน่งรองนายกฯ มาก่อน...^๒

^๑"พระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช ๒๕๕๑," ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๕ (แผนกฤษฎีกา), ตอน ๓๓, (๔ กันยายน ๒๕๕๑) หน้า ๕๐๕.

^๒ประมาญวัน วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๑.

"ผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายก คือ พระยาพหลฯ และ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม ส่วนบุคคลอื่นยังไม่อยู่ในข่าย"^๑

บทความในหนังสือพิมพ์ให้การคาดคะเนเชิงสนับสนุน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถึงกล่าว ย่อมเป็นจุดกระตุ้นให้ประชาชนแข็งใจคุณสมบัติของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มากยิ่งขึ้น และอาจนำคุณลักษณะของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองคนอื่น ๆ มาเปรียบเทียบเพื่อการคาดหมายว่าผู้ใดสมควรที่จะเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป

สำหรับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา เป็นบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความอุทิศสาคะและมีผลงานดีเด่นตลอดมา ไม่เคยมีมลทินแม้หมองในกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น ชื่อเสียงเกียรติยศของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ภายหลังจากการรัฐประหารรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา และกรณีกบฏบวรเดช ครั้นเมื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม อันเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่งในขณะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเป็นบุคคลที่ได้รับการคาดหมายว่า คงจะได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อจากพระยาพหลพลพยุหเสนา

สำหรับผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองคนอื่นที่อาจจะได้รับการพิจารณาให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งนั้นได้แก่ หลวงประดิษฐมนูธรรม และพระยาทรงสุรเดช หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนที่มีความรู้และความสามารถซึ่งบรรดาผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองฝ่ายพลเรือนให้การสนับสนุน แต่ต้องมีมลทินหมองในเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงทำให้คุณสมบัติของหลวงประดิษฐมนูธรรมด้อยกว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถ้าหากหลวงประดิษฐมนูธรรมไม่มีมลทินในเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจก็คง

จะเป็นคู่แข่งคนสำคัญคนหนึ่งของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนพระยาทรงสุรเดช นั้น ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นผู้ที่มีบทบาททั้งทางการเมืองและทางการเมืองที่สำคัญ จึงอยู่ในฐานะที่ใกล้เคียงกับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มาตั้งแต่ต้น แต่บทบาทและชื่อเสียงของพระยาทรงสุรเดชตกลง เมื่อเกิดความแตกแยกขึ้นภายในคณะราษฎร และเมื่อรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งพระยาทรงสุรเดชให้การสนับสนุนอยู่นั้นถูกรัฐประหาร จึงทำให้ฐานะของพระยาทรงสุรเดชตกต่ำลง ซึ่งเป็นโอกาสให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เสริมสร้างฐานะของตนขึ้นมาทันเทียมกับพระยาทรงสุรเดชได้ และรุกคืบไปอย่างรวดเร็วเคียงข้างกับพระยาพลพลพยุหเสนาแทนที่พระยาทรงสุรเดช จะสังเกตได้ว่า หลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ นั้น จะปรากฏชื่อของพระยาทรงสุรเดชและพระยาพลพลพยุหเสนาในคำสั่งและประกาศต่าง ๆ แต่ภายหลังรัฐประหารพระยามโนปกรณนิติธาดา และกบฏวรเดช ปรากฏว่าชื่อเสียงของพระยาทรงสุรเดชลดน้อยลงเรื่อยมาตามลำดับ ฉะนั้นเมื่อพระยาพลพลพยุหเสนาประกาศสละตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงอยู่ในฐานะที่เหมาะสมกว่าผู้ก่อการคนอื่น ๆ ในขณะนั้น เพราะนอกจากจะเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและเกียรติคุณแล้ว ยังเป็นผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองอีกด้วย

* ทางด้านผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น สันนิษฐานว่า การพิจารณาคัดเลือกบุคคล เพื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจะต้องคำนึงถึงคุณสมบัติและความสามารถในการขจัดปัญหาทางการเมืองในขณะนั้นได้ด้วย เพราะสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่น่าไว้วางใจ จะสังเกตได้ว่ามีเอกสารลับและใบปลิวเดือน 'โจมตีรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา' นอกจากนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภท ๑ ก็มี

๒ แชนกเก็บ สสร. ปีที่ ๔๔ ตอนที่ ๒๗/๔๔, เรื่องพระยาพลพลพยุหเสนา
แถลงว่าไม่เป็นคอมมิวนิสต์, และรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๒๑/๒๔๘๑
(สามัญ) สมัยที่ ๒ วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๑.

ท่าที่ เป็นฝ่ายตั้งถ้อยแถลงอย่างชัดเจน ประกอบกับสถานการณ์ภายนอกประเทศ
ขณะนั้นกำลังมีความปั่นป่วนวุ่นวายและมีท่าทีว่าจะเกิดสงครามขึ้นในไม่ช้า ดังนั้น
จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงอยู่ในข่ายที่จะได้รับการพิจารณามากกว่าผู้ถูกการเปลี่ยนแปลง
ปกครองการปกครองคนอื่น ๆ

ทางกานสภาผู้แทนราษฎร นั้น ได้มีการประชุมขึ้นเพื่อเลือกนายกรัฐมนตรี
คนใหม่ เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๑ ผลปรากฏว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม
เป็นบุคคลที่ได้รับความนิยมสูงสุดให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไป ดังนั้นใน
วันรุ่งขึ้น คือวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑ พระยามานวราชเสวี ประธานสภาผู้แทน
ราษฎร จึงเกณฑ์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าเฝ้าคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
เพื่อไปรถเกล้าแต่งตั้งให้ พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่
สืบต่อไป ดังประกาศดังต่อไปนี้

ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐)

อาทิตยที่พวกรา

เจ้าพระยามรราช

พล.อ. เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรชุดที่ให้ความไว้วางใจแก่ คณะรัฐมนตรี ซึ่งมี
นายพันเอกพระยาพิชเยนทรโยธิน (พจน์ พหลโยธิน) เป็นนายกรัฐมนตรี ได้สิ้นสุด
ลงในวันที่ ๑๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๑ คณะรัฐมนตรีจึงต้องออกจากตำแหน่ง
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม มาตรา ๕๑ และโดยที่เห็นว่า นายพันเอก
หลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชิดะสังคะ) เป็นผู้สมควรไว้วางพระราชหฤทัยที่จะ

โปรดเกล้าฯ แต่งนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี บริหารราชการแผ่นดินตั้งแต่นั้นนี้เป็นต้นไป
 ประกาศมา ณ วันที่ ๑๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๑ เป็นปีที่ ๕ ใน
 รัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พระยามานวราชเสวี

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

* การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีกั้งแรกของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม
 ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามวิถีทางของรัฐประหาร และได้รับการสนับสนุนจากบุคคล
 กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะฝ่ายผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นในระยะแรกได้ทำ
 หน้าทีเป็นเสมือนพี่เลี้ยงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยให้คำปรึกษาและความเห็น
 ในการบริหารกิจการบ้านเมือง ทั้งนี้จะเห็นได้จาก ภายหลังที่พระยาพหลพลพยุหเสนา
 จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับจากการเข้าเฝ้าประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทน
 พระองค์ที่วังสวนกุหลาบ ถึง วังปารุสกวันนั้น ปรากฏว่าบรรดาผู้ก่อการเปลี่ยนแปลง
 การปกครองชั้นหัวหน้า เช่น หลวงประดิษฐไพฑูริย์ หลวงสินธุสงครามชัย หลวง-
 ขำรงนาวาสวัสดิ์ หลวงอภัยไชยกิจวิธ ได้บ้วนออกก่อนแล้ว เพื่อให้การปรึกษาราชการ
 แฉก

สำหรับพระยาพหลพลพยุหเสนา นี้ได้ยกย่องเจตนาอย่างแน่วแน่ในการลา
 ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทางวิญญูกรรมเสียอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม
 ๒๔๘๑ ความว่า "ภัยเหตุดุสฎาพอนามัยประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง ใครจะ

๑/ไทยใหม่ วันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑

แสดงวิถีทางรัฐธรรมนูญให้ประชาชนเข้าใจว่า การผลักดันเปลี่ยนกันเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นทางธรรมดาตามระบอบประชาธิปไตย"^๑

ถ้อยแถลงดังกล่าวของพระยาพหลพลพยุหเสนาที่ว่า การลาออกจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีของท่านนั้น เป็นไปตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญนั้นเท่ากับเป็นการย่ำให้ เห็นว่า การขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นเป็นการถูกต้องตามระบอบรัฐธรรมนูญเช่นกัน

สำหรับจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นคงจะรู้สึกสภาพของตนเองดีกว่า การเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของท่านในครั้งนี้ มีใจเฉพาะคุณความดีที่ท่านได้สะสมไว้เพื่อความรุ่งโรจน์ในตำแหน่งหน้าที่การงานเพียงประการเดียว หากแต่มีพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นผู้ให้การสนับสนุนตลอดมา ฉะนั้นในการกล่าวคำปราศรัยต่อประชาชน ครั้งแรกทางสถานีวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๑ นั้น นอกจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะกล่าวถึงความตั้งใจที่จะปฏิบัติตนเพื่อประเทศชาติและประชาชนแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังได้กล่าวระลึกถึงบุญคุณของพระยาพหลพลพยุหเสนา และระบุว่า พระยาพหลพลพยุหเสนาจะเป็นผู้คอยประคับประคองคนอื่นต่อไป ซึ่งจะเห็นได้จากคำปราศรัยต่อไปนี้

...ส่วนการที่ข้าพเจ้าจะรับสนองพระเดชพระคุณ และสนองคุณชาติในภาระหน้าที่อันหนักเช่นนี้ ก็โดยขอรองต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และนายพันเอกพระยาพหลฯ จนเป็นที่มั่นใจแล้วว่า จะได้รับความอนุเคราะห์เมตตาจากท่านช่วยสอดส่องดูแลสิ่งเกตุเหตุทุกอย่างในราชการของชาติ ตลอดจนให้คำปรึกษาแนะนำความสมควร ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงขอแสดงความคารวะและขอบคุณท่านอย่างสุดซึ้งไว้ในโอกาสนี้... เฉพาะ พ.อ.พระยาพหลฯ ซึ่งเป็นผู้นำในการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ เพื่อป้องกันชาวสยาม และในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อความวัฒนาถาวรของประเทศชาตินั้น ข้าพเจ้าได้ร่วมงานในความ

รัฐมนตรีคราวนี้ ถ้าจะพูดถึงส่วนแล้ว ข้าพเจ้าขอกล่าวโดยน้ำใสใจจริงว่า ไม่ประสงค์เลย เพราะจิตใจของข้าพเจ้ามิได้อยู่กับความยินดีในลาภยศเสียแล้ว เขาหนีข้าพเจ้าไป เนื่องจากการกระทำอันโหดร้ายของผู้เลวการเมืองในวิถีทางอันสกปรก

ในการให้สัมภาษณ์ นายมาลัย ชูพินิจ ภายหลังจากที่พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรียุคแรกแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวถึง ความรู้สึกในการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกว่า "เบื้องต้นที่เกี่ยวผมไม่ควรจะเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นแหละคุณ คนเราสร้างงานอะไรเอาไว้มันยากจะไ้เห็นผลในขั้นสุดท้ายว่ามันจะเป็นอย่างไรต่อไป"^๒

คำสัมภาษณ์ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในครั้งหลังนี้ แสดงว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็มีความประสงค์ที่จะเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อจากพระยาพหล-พลพยุหเสนา เพราะถือว่าตนก็เป็นหนึ่งในผู้ปฏิบัติงานจนตลอดมา

ข. การแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีสมัยที่ ๑๑ ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ภายหลังจากมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อจากพระยาพหลพลพยุหเสนา จึงเป็นภาระที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะต้องดำเนินการพิจารณาเลือกสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เพื่อจัดตั้งรัฐบาลต่อไป

ในการเลือกสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีนั้น ท่านผู้หญิงละเอียก พิบูลสงคราม ได้เปิดเผยว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา

^๑ ประมวลวัน วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒ มาลัย ชูพินิจ, บันทึกจอมพล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พระนคร : โรงพิมพ์-ไทยพานิช, ๒๔๘๘), หน้า ๑๔๘.

บุคคล ๒ ประการด้วยกัน คือ

๑. จะต้องเป็นผู้ที่ไม่มีข้อเสียเสีย
๒. จะต้องเป็นผู้ที่นิยมของบุคคลโดยทั่วไป

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว จอมพล ป. พิบูลสงคราม สามารถจัดตั้งคณะรัฐมนตรีได้ในเวลาเพียง ๓ วัน นับจากมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๑ ซึ่งเป็นระยะเวลาก่อนที่จะนำรายชื่อคณะรัฐมนตรีขึ้นกราบบังคมทูลให้ทรงทราบนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เรียกประชุมผู้มีรายนามที่จะได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเพื่อปรึกษาหารือเป็นการภายใน และชี้แจงรายละเอียดบางประการให้บุคคลเหล่านั้นรับทราบ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวเปิดประชุมความว่า "ที่เชิญท่านทั้งหลายมาประชุมร่วมกันวันนี้ เพื่อจะได้ร่วมในคณะรัฐบาล หวังว่าท่านทั้งหลายจะร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานของรัฐบาลไปทั่วยี่สิบเอ็ด เนื่องจากคณะรัฐมนตรีชุดนี้เป็นคณะรัฐมนตรีซึ่งจะต่อเนื่องกับมหันตภัยเวลา ข้าพเจ้าจึงมีความประสงค์ดังนี้

๑. ต้องการให้รัฐบาลนี้แข็งแรงเท่าที่จะทำได้
๒. ให้เป็นที่เชื่อถือแก่ต่างประเทศ
๓. ให้เป็นที่เชื่อถือแก่ประชาชนทั่วไป^๒

เกี่ยวกับการทำงานของคณะรัฐมนตรีนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ชี้แจงให้ที่ประชุมทราบว่ามีความประสงค์ที่จะทำงานเป็นเป็น Team work โดยให้ร่วมกันจริง ๆ ทั้งทางราชการ ทางความคิด เป็นการแลกเปลี่ยนกันในงานทุกกระทรวงประสานกัน" พร้อมทั้งชี้แจงว่าในการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีคราวนี้ได้ปรึกษายูทอกการเปลี่ยนแปลงการปกครองชั้นผู้ใหญ่หลายท่านแล้ว เช่น หลวงประดิษฐมนูธรรม

สัมภาษณ์ ท่านผู้หญิงละเอียบ พิบูลสงคราม, วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๕.

✓ ๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ลับ

หลวงสินธุ์สงครามชัย หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ หลวงอดุลเดชจรัส หลวงนฤเบศร์มานิต และคิดว่าได้เลือกสรรบุคคลใดก็ได้ที่สุกเฝ้าที่จะทำไปแล้ว^๑

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และหลวงประดิษฐมนูธรรม ทั้งสาระสำคัญดังต่อไปนี้

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เปิดเผยต่อที่ประชุมในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอีกตำแหน่งหนึ่งว่า "สำหรับกระทรวงมหาดไทยขอให้ใครรับก็ไม่รับ ในที่สุดข้าพเจ้าก็ต้องรับเป็นเอง แต่หลวงประดิษฐมนูธรรมว่าจะช่วย หลวงเขวงศักดิ์สงครามก็จะช่วยราชการ หลวงอดุลเดชจรัสเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ"^๒

ส่วนหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งถูกแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น ได้แสดงทัศนคติที่ประชุมว่าไม่ต้องการเข้ารับตำแหน่งนี้ แต่มีความประสงค์ที่จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศตามเดิม และได้ขอร้องให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วยชี้แจงรายละเอียดที่ได้จัดทำไปอยู่กระทรวงการต่างประเทศด้วย^๓

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ชี้แจงสั้น ๆ ว่า "สำหรับกระทรวงยุติธรรม เมื่อเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ย้ายไปกระทรวงต่างประเทศแล้ว ก็ต้องขอให้หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ไปอยู่กระทรวงยุติธรรม สำหรับหลวงประดิษฐมนูธรรมที่ขอให้ไปอยู่กระทรวงการคลังตามนโยบายที่ได้ปรึกษาในพวกผู้ก่อการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

ผู้ใหญ่แล้ว หลวงประดิษฐมนูธรรมก็ยอมรับ"^๑

หลวงประดิษฐมนูธรรมโกธธิปราชว่า ที่ไม่ต้องการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น เนื่องจากเป็นกระทรวงที่ต้องพูดคำว่า "No" เสียมากกว่า "Yes" และถ้าต้องรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็รู้สึกหนักใจ ใกล้เคียงกับพระยาไชยสงครามแล้ว ท่านก็ไม่รับ ทั้งนี้ถ้าที่ประชุมจะให้ท่านรับก็ขอทำความเข้าใจความตกลงและถามที่ประชุมก่อน เพราะรู้สึกหนักใจในข้อต่อไปนี้

๑. เมื่อไปอยู่คลังก็ต้องกลายเป็นคนกระหนี่ถี่เหนียว ฉะนั้นอาจถูกใครขู่เคือง เพราะทำตามหน้าที่ ฉะนั้นถ้าที่ประชุมจะไม่ตีกักพอจะรับได้

๒. ไปอยู่คลังต้องปรับปรุงภาษีซึ่งอาจเล็กก็มี เพิ่มก็มี การเลิกเป็นการดีในสายตาของราษฎร แต่ถ้าเพิ่มราษฎรอาจไม่ชอบ การไปปรับปรุงนั้นต้องให้อ่านาจอชาพเจ้า และกองให้ชาพเจ้าใช้พระคุณบ้าง ฉะนั้นอาจมีกระทบกันในกรณีเช่นนี้ขออย่าได้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้คุณหลวงพิบูลสงคราม คุณหลวงสินธุสงครามชัย คุณหลวงออกุณเดชมจักร์สีกี่ว่าจะช่วยชาพเจ้า แต่ชาพเจ้าก็ยังคิดใจอยากจะถามที่ประชุม^๒

ปรากฏว่าที่ประชุมเห็นชอบหลักการที่หลวงประดิษฐมนูธรรมจะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังตามที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดสรรไว้แล้ว

ภายหลังจากการประชุมเสร็จสิ้นลง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้นำรายชื่อรัฐมนตรีเข้ากราบทูลให้มูคำไว้พิจารณาการแทนพระองค์ทรงทราบ และก็มีประกาศแต่งตั้งในวันเดียวกัน จึงมีรายละเอียดต่อไปนี้

^๑เรื่องเดียวกัน.

^๒เรื่องเดียวกัน.

ประกาศตั้งและแต่งตั้งรัฐมนตรี
 ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
 คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 (ตามประกาศ ประธานสภาผู้แทนราษฎร
 ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐)

อาทิตยทิพอภา

เจ้าพระยามรราช

พล.อ. เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งและแต่งตั้งรัฐมนตรีเพื่อบริหาร
 ราชการแผ่นดินดังต่อไปนี้

๑. นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
๒. หลวงประคินธุมบุตรรม เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
๓. เจ้าพระยาตรีธรรมาธิเบศ เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวง-
การต่างประเทศ
๔. นายนาวาเอกพระเวชยันต์รังสฤษดิ์ เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวง-
เกษตร
๕. นายนาวาเอกหลวงสินธุสงครามชัย เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวง-
ธรรมการ
๖. หลวงโกวิท อภัยวงศ์ เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงธรรม-
การ
๗. นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
๘. นายพันตรี วจเอกอกุล เกษจรัส เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง-
มหาดไทย
๙. นายนาวาเอกหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวง-
ยุติธรรม

๑๐. นายพันเอกพระบริรักษ์พิบูลย์ทอกิจ เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ
 ๑๑. หลวงชำนาญนิติเกษตร เป็น รัฐมนตรี
 ๑๒. นายนาวาอากาศเอกหลวงกาจสงคราม เป็น รัฐมนตรี
 ๑๓. นายพันตรีหลวงเซว่งศักดิ์สงคราม เป็น รัฐมนตรี
 ๑๔. นายภิเษก ชัยนาม เป็น รัฐมนตรี
 ๑๖. นายท้าว ลพานุกรม เป็น รัฐมนตรี
 ๑๗. หลวงนฤเบศร์มานิต เป็น รัฐมนตรี
 ๑๘. นายนาวาโทหลวงนาวาวิจิตร เป็น รัฐมนตรี
 ๑๙. นายพันโท ประยูร ภมรมนตรี เป็น รัฐมนตรี
 ๒๐. นายพันเอกหลวงพรหมโยธี เป็น รัฐมนตรี
 ๒๑. หลวงวิจิตรวาทการ เป็น รัฐมนตรี
 ๒๒. ขุนสมาหารทิศศักดิ์ เป็น รัฐมนตรี
 ๒๓. นายพันเอกหลวงสฤษฏ์ยุทธศิลป์ เป็น รัฐมนตรี
 ๒๔. นาวาโท หลวงตั้งวรบุททกิจ เป็น รัฐมนตรี
 ๒๕. นายพันเอก หลวงเสรีเรืองฤทธิ์ เป็น รัฐมนตรี

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๑ เป็นปีที่ ๕

ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

"ประกาศตั้งและแต่งตั้งรัฐมนตรี," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕,
 แผนกกฎหมาย ภาค ๑ - ๒, (๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๑), หน้า ๗๐๘.

เมื่อพิจารณาผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีร่วมคณะรัฐบาลแล้วจะสังเกตได้ว่า รัฐบาลชุดนี้ประกอบด้วยผู้ก่อการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งเคยดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา มาแล้วถึง ๘ ท่าน ส่วนรัฐมนตรีท่าน อื่น ๆ ก็ล้วนแต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์การทำงานมาแล้วทั้งสิ้น จึงจัดว่า เป็นรัฐบาลที่ประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้และความสามารถไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ารัฐบาลชุดเก่า ส่วนในกานเสถียรภาพของรัฐบาลนั้น ก็เป็นที่น่าเชื่อถือว่ามี ความมั่นคงก็ เพราะมีคณะรัฐมนตรีที่ประกอบไปด้วย ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และพลเรือน โดยเฉพาะจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นได้เข้าควบคุมกิจการ ฝ่ายทหารและพลเรือนอย่างใกล้ชิด ควบคู่การดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง กลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยควบคู่กัน

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นหัวหน้ารัฐบาล ผู้บัญชาการทหารบก แล้วยังรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทยอีกทำให้ ส่อเจตนาว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประสงค์ที่จะเข้าควบคุมกิจการบริหารทุกอย่าง ที่สำคัญของชาติไว้แต่เพียงผู้เดียว/ต่อข้อสงสัยดังกล่าว นายพูน กาญจนเสริม ผู้แทน ราษฎรประเภท ๑ จังหวัดศรีสะเกษ จึงได้ซักถามความจริงในเรื่องนี้ต่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ซึ่งเป็นวันที่รัฐบาลแถลงนโยบาย ต่อสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

นายพูนเทศ กาญจนเสริม - ก่อนที่ข้าพเจ้าจะมอบความไว้วางใจแก่คณะรัฐมนตรี ชุดนี้ ข้าพเจ้าขอเรียนเพื่อขจักขอของใจบางสิ่งบาง ประการ ดังต่อไปนี้

โดยเฉพาะการตั้งคณะรัฐมนตรีในชุดนี้นั้นข้าพเจ้า รู้สึกว่าการที่จัดตั้งไปนั้นเหมาะสมคืออยู่แทบทุกกระทรวง เว้นแต่กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงกลาโหม นั้น ข้าพเจ้ารู้สึกของใจบางประการว่า ท่านนายกาในชุดนี้ ได้ว่าการถึง ๒ กระทรวง และยิ่งกว่านั้นยังว่าการ

สำนักนายกฯ อีกกระทรวงหนึ่งควรรวมเป็น ๓ แห่งด้วยกัน
 ข้าพเจ้ารู้สึกวิตกบางประการว่ากิจการที่ปฏิบัติไปนั้น สิ่งที่ดี
 จะก้าวหน้า สิ่งที่ดีจะดี อาจจะมีชวาทนามเป็นอุปสรรคขัด
 ขวางการดำเนินกิจการนั้น ๆ ก็ได้ จริงอยู่ท่านนายกฯอาจจะ
 ตั้งรัฐมนตรีช่วยว่าการหรือรัฐมนตรีสั่งราชการแทนก็ได้ แต่ทั้งนี้
 เป็นแต่เพียงผู้ช่วยว่าการ หรือรัฐมนตรีสั่งราชการแทนเท่านั้น
 ส่วนอำนาจสิทธิขาดนั้นย่อมอยู่ที่รัฐมนตรีว่าการเป็นสำคัญ ด้วย
 เหตุฉนั้นแหละ ข้าพเจ้าจึงมีความข้องใจ จึงอยากจะเรียกถาม
 ท่านนายกฯ ว่า มีความจำเป็นที่ข้าพเจ้าไม่อาจจะทราบไคว
 อย่างไม่หรือจึงไควกว่า ๒ กระทรวง ๓ แห่งเช่นนี้แหละ หรือ
 ท่านนายกฯ ไม่สามารถจะเลือกเฟ้นหารัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 ที่มีความสามารถจริง ๆ เช่นนั้นหรือ จึงไควว่าการเสียหลายแห่ง
 ซึ่งงาน ๓ แห่งนี้ข้าพเจ้าคิดว่า เป็นงานที่หนักสำหรับท่านนายกฯ
 เป็นอย่างมากอยู่ไม่น้อย

พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม - นายกฯ ตามที่ท่านสมาชิกกล่าวและสงสัยว่าข้าพเจ้าได้เป็น
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 มหาดไทยอีกนั้น ข้าพเจ้าอยากจะขอตอบตรง ๆ ว่า เวลานี้ยัง
 หาตัวไม่ได้ และนอกจากนั้นข้าพเจ้าเห็นว่างานทั้งสองกระทรวง
 นี้เป็นงานเกี่ยวด้วยการปกครอง เป็นงานเกี่ยวกับซึ่งจะต้อง
 ดูแลทุกซ่ซุขโดยใกล้ชิดเกือบจะเรียกไควว่า เป็นงานอันเดียวกัน
 และนอกจากนั้น ทั้งสองกระทรวงนี้ก็ได้มีระเบียบแบบแผนไว้
 แล้ว และมีเจ้าหน้าที่ผู้ที่สามารถที่จะบริหารกิจการชั้นรอง ๆ

อยู่แล้ว ข้าพเจ้าก็คิดว่าในขณะที่ยังหาผู้ที่จะครองตำแหน่งนี้
ไม่ได้ ข้าพเจ้าก็ตั้งใจที่จะฉลองพระ เกษพระคุณไปก่อน
ถ้าหากว่ามีผู้อื่นที่เหมาะสมก็จะได้เสนอแต่งตั้งต่อไปใน
กาลข้างหน้า

สังเกตไว้ว่าการชี้แจงเรื่องการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทยของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๐
ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ และการชี้แจงต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒๖
ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ นั้นเป็นเหตุผลที่แตกต่างกัน กล่าวคือที่ที่ประชุมรัฐมนตรี
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ชี้แจงเรื่องการเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทยว่า "ขอให้ใครรับก็ไม่รับ ในที่สุดก็ต้องรับเป็นเอง" กรณีสั่งแจงต่อที่ประชุม
สภาผู้แทนราษฎร กลับบอกว่า "ยังหาตัวไม่ได้" แสดงว่ายังไม่มีผู้ที่เหมาะสมที่จะดำรง
ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

พฤติการณ์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังกล่าวสันนิษฐานว่า จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ประสงค์ที่จะเข้าควบคุมทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนไว้ในอำนาจแต่ผู้เดียว
มากกว่าเหตุผลที่ว่ายังหาคนที่เหมาะสมไม่ได้ หรือไม่มีผู้ใดรับ เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า
กระทรวงมหาดไทยนั้น เป็นกระทรวงที่มีความสำคัญต่อการบริหารและการปกครอง
อย่างไร

ก. นโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม
๒๔๘๑ เพื่อชี้แจงให้คณะรัฐมนตรีทราบจุดประสงค์อันแท้จริงในการบริหารประเทศ
และเพื่อเตรียมการที่จะแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎร สำหรับหลักการ

ที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม กำหนดไว้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล
นั้นมี ๓ ประการด้วยกันคือ

- ๑. ต้องการให้รัฐบาลนี้แข็งแรงที่สุด เท่าที่จะทำได้
- ๒. เป็นที่เชื่อถือแก่ต่างประเทศ
- ๓. เป็นที่เชื่อถือแก่ประชาชนทั่วไป

หลักการดังกล่าวแสดงว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตระหนักดีว่ารัฐบาล
ของตนจะคงอยู่ได้ในเบื้องต้นนั้นจำต้องอาศัยความเชื่อถือและความไว้วางใจทั้ง
ภายนอกและภายในประเทศ โดยเฉพาะประชาชนในชาตินั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม
ถือว่ามีความสำคัญต่อรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้ารัฐบาลขาดความเชื่อถือและไว้วางใจ
จากประชาชน ก็ย่อมจะเป็นอุปสรรคที่รัฐบาลจะดำเนินนโยบายต่าง ๆ ได้
โดยสะดวก ทั้งนี้ในคำปราศรัยของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ละครั้ง จอมพล ป.
พิบูลสงคราม จะเน้นความสำคัญของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลโดยพยายามที่จะชี้ให้เห็น
ว่ารัฐบาลของตนเป็นรัฐบาลที่ขึ้นมาเพื่อชาติและประชาชน ดังเช่นตัวอย่างคำปราศรัย
บางตอนต่อไปนี้

...รัฐบาลนี้ต้องการและมีความมุ่งหมายที่จะเป็นรัฐบาลของราษฎรโดยแท้จริง
ต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างให้บังเกิดผลแก่ราษฎร ในราษฎรมีฐานะในการ
ครองชีพทุกสิ่งทุกอย่างให้ดีขึ้น เท่าที่สามารถจะทำได้ นี่เป็นนโยบายส่วนใหญ่
ของรัฐบาลนี้... ๒

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑/๒๔๘๑ วันที่ ๒๐ ธันวาคม

พ.ศ. ๒๔๘๑.

๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๑ (สามัญ) สมัยที่ ๒

ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

รัฐบาลจะตั้งอยู่โดยอ้อมอาศัยความเห็นชอบของราษฎรเป็นอันใหญ่ ราษฎรจะมีความรักรัฐบาล ก็ต่อเมื่อรัฐบาลได้ทำให้เป็นที่ถูกใจราษฎร จึงไม่มีเจตนาใด ๆ เคลือบแฝง ... รัฐบาลนี้ถือคนเป็นราษฎร เพื่อให้บังเกิดผลดีแก่ราษฎร ฉะนั้นจึงเป็นของธรรมดาอยู่เองที่รัฐบาลจะต้องพยายามทำกิจการใดๆ ให้เป็นที่สมใจราษฎรส่วนรวม หรือที่เรียกกันว่า ทำตามมติมหาชน อาศัยมหาชนเป็นหลักเป็นแนวบริหารราชการ...

รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรในการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๘๑ ทั้งนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มอบหมายให้ นายคิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีเป็นผู้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรแทนตน โดยอ้างว่าสุขภาพไม่ดีและกำลังป่วยอยู่

การอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดำเนินไปประมาณ ๓ ชั่วโมง จึงมีผู้เสนอให้ลงมติว่าสภา ควรจะให้ความไว้วางใจรัฐบาลหรือไม่ ซึ่งสมาชิกส่วนมากต่างก็มีความเห็นว่า ควรจะยุติการอภิปราย ผลการลงมติ ปรากฏว่า สภา มีมติให้ความไว้วางใจรัฐบาล ด้วยคะแนน ๑๑๑ : ๒ ในจำนวนสมาชิกที่

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑ แฟ้มที่ ๓๕/๑ คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี กล่าวแก่ปวงชนชาวไทยเนื่องในโอกาสที่ชาติสมัยเฉลิมศึก ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒

เข้าประชุมทั้งหมด ๑๖๕ คน สำหรับ ๒ คะแนนเสียงที่ไม่ไว้วางใจรัฐบาล มีผู้กล่าวกันในขณะนั้นว่า คือ นายเตียง ไซยกาด และ นายถวิล อุดล^๑

* เมื่อพิจารณานโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตามที่ได้แถลงไว้ต่อสภาผู้แทนราษฎรนั้น แสดงว่ารัฐบาลนี้ เป็นรัฐบาลที่สืบทอดเจตนารมณ์ของ คณะราษฎร โดยยึดมั่นในหลัก ๒ ประการของคณะราษฎร สำหรับนโยบายของแต่ละกระทรวงนั้น ก็มีความคล้ายคลึงกับนโยบายของรัฐบาลชุดที่ ๘ ของพระยาพหล-พลพยุหเสนา ซึ่งแถลงไว้ต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๐^๒ จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างก็ตรงนโยบายทางการทหารและตำรวจ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาล ที่จะใช้กำลังทหารและตำรวจเสริมสร้างเสถียรภาพให้แก่รัฐบาลของตน จอมพล ป. พิบูลสงครามได้เห็นความสำคัญที่จะต้องปรับปรุงกำลังทหารทั้ง ๓ เหล่านี้ให้ทันสมัยทั้งคุณภาพและประสิทธิภาพ ซึ่ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ นายฉ่ำ จำรัสเนตร (นครศรีธรรมราช) เมื่อคราวที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร นายฉ่ำกล่าวว่า "ทางราชการทางทหารเท่าที่รัฐบาลได้บำรุงมานั้นไม่เป็นที่พอใจของข้าพเจ้า เพราะฉะนั้นในปีที่จะถึงงบประมาณต่อไป ขอให้เพิ่มงบประมาณยิ่งขึ้นกว่านั้นอีก ขอให้ทางราชการกระทรวงกลาโหมรับรอง"^๓

^๑ป. พิบูลสงคราม จอมพล ป. พิบูลสงคราม, เล่ม ๒ (พระนคร : ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๑๘) หน้า ๘๗.

^๒ดูรายละเอียดจากรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๐ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุด ๒ วันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๐.

^๓รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๑ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

คำสั่งสนับสนุนของ นายฉ่ำ จำรัสเนตร คังกล่าว เป็นการเปิดโอกาสให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้งบประมาณปรับปรุงกิจการทหารไ้โดยสะดวกยิ่งขึ้น เพราะถือว่าเป็นนโยบายที่ได้รับความไว้วางใจและสนับสนุนจากสภา ซึ่งโดยแท้จริงแล้วแม้จะไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้การสนับสนุนในกิจการทหารก็ตาม จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ต้องปรับปรุงกำลังทหารอยู่แล้ว เพราะจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นทหารและให้การสนับสนุนกิจการทหารเรื่อยมา เริ่มตั้งแต่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ความรู้สึกที่ว่าทหารมีความสำคัญนั้นจะเห็นได้จากคำกล่าวของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ความที่ว่า "การบูรณะประเทศนั้นจะต้องเลือกทหารไว้ แนวน้ำอย่างชาติต่าง ๆ ใดทำไมเวลานี้"^๑ ซึ่งแสดงว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม นิยมอำนาจทางการทหารอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งมีอำนาจเต็มที่มากกว่าเดิม จึงไม่ต้องสงสัยว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะไม่พยายามส่งเสริมและสนับสนุนกำลังทหาร คังนั้นต่อมาไม่นาน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้เร่งปรับปรุงกิจการทหาร อย่างรวดเร็ว ดังปรากฏเป็นข่าวว่า

...ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพียงเวลาไม่กี่ปี ในปีงบประมาณ ๒๔๘๕ - ๒๔๘๓ ซึ่งถึงไว้สำหรับราชการกลาโหมมีรายจ่ายเป็นจำนวน ๒๕ ล้านบาท และยังจ่ายพิเศษอีกหลาย ในการใช้เงินก้อนใหญ่นี้รัฐจะไ้มุ่งหน้าต่อไปในการบำรุงแนวหลังของทหารกว่าครึ่งจำนวน แต่ในทางกำลังรบ โดยตรงมีอาวุธและคนนั้นก็คงจะต้องเป็นการบำรุงให้ก้าวหน้าตามไปด้วย นอกจากเงินงบประมาณแผ่นดินที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังได้ปรับปรุงกิจการภายในกองทัพเป็นพิเศษโดยการเปลี่ยนแปลงหน่วยรบใหม่ สะสมอาวุธ ยุทธภัณฑ์ ซึ่งมีอำนาจในการรบแบบใหม่ ให้ความก้าวหน้าของโลก...

^๑ ศรีกรุง วันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕.

^๒ สุภาพบุรุษ วันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕.

✓ สำหรับนโยบายว่านกิจการตำรวจนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ความสนใจเป็นพิเศษ เช่นเดียวกับนโยบายทางการทหาร ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายซึ่งระบุไว้ว่า จะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ดำเนินการสอบสวน แทนที่จะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นการให้อำนาจและสิทธิขาดแก่ตำรวจมากกว่าเดิม เพราะตำรวจเป็นทั้งผู้ปราบปรามและผู้สอบสวน ดังนั้นตำรวจจึงมีอิทธิพลและอำนาจมากกว่าที่ผ่านมา ถึงแม้นโยบายดังกล่าวจะได้รับการทักท้วงจาก นายเคียง กิริขันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร โดยซักถามว่า "เรื่องโอนการสอบสวนให้ทางตำรวจนั้น ทางรัฐบาลสืบทราบมาไ้แน่นอนแล้วหรือว่าไ้ผลดี" แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ตอบให้การยืนยันความปรารถนาของตนเช่นเดิม โดยกล่าวว่า "การโอนการสอบสวนนี้ ได้ปรากฏจากอธิบดีกรมตำรวจว่า เมื่อได้ทำการโอนไปแล้ว ทางเจ้าหน้าที่รับรองว่าเป็นผลดียิ่งขึ้น"

✓ พฤติกรรมดังกล่าวของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นค่อนข้างจะเหมาะสมกับคำกล่าวที่ว่า "จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้ถือคติว่า การเมืองคืออำนาจและที่มาของอำนาจคือกำลังทหาร และตำรวจ"^๒ เพราะในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ทั้งกำลังทหารและกำลังตำรวจ ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการสร้างอำนาจและกวาดล้างศัตรูทางการเมืองในไทรยาบคม

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๑ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒ สุทนต์ กานทรະกุล, ชีวิตและงานของ ดร.ปรีดี พนมยงค์, (พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์, ๒๕๑๖) หน้า ๒๔.

ง. วิธีการบริหารราชการแผ่นดิน และอำนาจการสั่งราชการ ของนายกรัฐมนตรี

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๖ โฉงจักระเบียบการบริหารราชการอาณาจักรออกเป็น ๓ ส่วน คือ

๑. ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง
๒. ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค
๓. ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

การจักระเบียบบริหารราชการส่วนกลางนั้น จักเป็นกระทรวง ทบวง กรม ทุกกระทรวงมีรัฐมนตรีว่าการ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ สำหรับในส่วนภูมิกาคนั้น โฉงจักรตั้งคณะกรรมการจังหวัดขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อบริหารราชการแผ่นดินในจังหวัดนั้น ๆ แต่ในส่วนท้องถิ่นนั้นมอบให้ท้องถิ่นจักรทำกันเอง

เนื่องจากนายกรัฐมนตรี เป็นตำแหน่งที่สำคัญที่สุดของฝ่ายบริหารในระบอบการปกครองแบบรัฐสภา นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐมนตรี มีหน้าที่คอยควบคุมดูแลความประพฤติและการปฏิบัติราชการของบรรดาข้าราชการอย่างเข้มงวดกวดขัน^๒ ราชการเรื่องใดที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความสนใจหรือต้องการที่จะรู้อยละเอียด จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะเรียกข้าราชการผู้เกี่ยวข้องของมาซักถามหรือสอบสวนโดยตรง และในการสั่งราชการไปยังอธิบดี หรือหัวหน้ากรมกองต่าง ๆ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะมีการสั่งโดยตรงไปยังบุคคลเหล่านั้นโดยไม่ผ่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวง^๓

^๑"พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๖," ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๐ (แผนกกฎหมาย) ภาค ๑ - ๒, (๕ ธันวาคม ๒๔๗๖) หน้า ๗๕๑ - ๗๖๒.

^๒มัญญ บริสุทธี, เรื่องคณะรัฐมนตรี, (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี ๒๕๐๘) หน้า ๓ - ๖.

^๓รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕๘/๒๔๘๖ วันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๖.

ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ข้ามชั้นตอนและก้าวข้ามหน้าที่ของบรรดารัฐมนตรีเหล่านั้น นายกรัฐมนตรี
ชยันตี ได้กล่าวถึงลักษณะการสั่งราชการของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไว้ดังนี้
"การปกครองสมัยเจ้าคุณพลพลพยุหเสนา กับสมัยของจำเลยแตกต่างกันเพราะ
จำเลยเคียดชัง ราชการกระทรวงต่าง ๆ ถึงแม้จะมีรัฐมนตรีอยู่แล้ว จำเลยก็มี
สิทธิสั่งได้ รัฐมนตรีร่วมคณะกลัวจำเลยเพราะจำเลยเป็นคนฉุนเฉียว ใครขัดแย้ง
ไม่ได้"^๑

เกี่ยวกับเรื่องที่ว่ารัฐมนตรีร่วมรัฐบาลกลัว จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นน่า
จะเป็นไปได้เพราะสังเกตจากการประชุมคณะรัฐมนตรีเกือบทุกครั้ง ปรากฏว่าข้อ
เสนอและความคิดเห็นของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ได้เสนอต่อที่ประชุมนั้นไม่
ปรากฏว่ามีรัฐมนตรีท่านใดคัดค้านหรือแสดงแนวความคิดไม่เห็นด้วย สิ่งใดที่นายก
รัฐมนตรีเสนอมักจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมเสมอ ทั้ง ๆ ที่บางครั้งเป็นการ
ลดอำนาจและอิทธิพลของบรรดารัฐมนตรีเหล่านั้น อาทิ เช่น ในการประชุมคณะรัฐ-
มนตรี เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๔๘๒ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เสนอต่อที่ประชุม
เกี่ยวกับเรื่องการสั่งราชการของนายกรัฐมนตรีไปยังหัวหน้างานในหน่วยงานต่างๆ
ว่า "พวกอธิบดีหรือหัวหน้ากรมต่าง ๆ จะสั่งโดยตรงได้ไหม เช่น สงสัยหรือเห็น
ข้อบกพร่องอะไรก็เรียกมาเลยทีเดียวน"^๒

ปรากฏว่าที่ประชุมมีมติเห็นชอบตามข้อเสนอของนายกรัฐมนตรี^๓

สำหรับอำนาจการสั่งราชการของนายกรัฐมนตรีโดยตรงนั้น ถ้าจะพิจารณากัน
โดยรอบคอบแล้วจะเห็นว่ามิทั้งผลดีและผลเสีย กล่าวคือ ถ้าจุดประสงค์ในการสั่ง

^๑ ไทยใหม่ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕๘/๒๔๘๒ วันที่ ๕ ตุลาคม

๒๔๘๒

^๓ เรื่องเดียวกัน

* รัฐมนตรีสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้การต่อศาลในฐานะ
พยานโจทก์กรณี จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตกเป็นผู้ต้องหาอาชญากรรมสงคราม เมื่อปี
พ.ศ. ๒๔๘๘

ราชการโดยตรงไปยังข้าราชการหน่วยต่าง ๆ นั้นมุ่งหวังที่จะให้การปฏิบัติราชการ
 เป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ก็ย่อมจะเกิดผลดีแก่ทางราชการเพราะ
 จะทำให้ข้าราชการต่าง ๆ สนใจในการปฏิบัติหน้าที่เป็นพิเศษด้วยความตั้งใจ และ
 ปกป้องกันมิให้ข้าราชการส่วนต่าง ๆ ละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากเกรงกลัวความมี
 ของนายกรัฐมนตรี ซึ่งอาจจะเรียกไปสอบถามเกี่ยวกับหน้าที่การงานเมื่อไรก็ได้ จึง
 เป็นการแก้ปัญหาข้าราชการที่หย่อนสมรรถภาพและขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
 ได้ประการหนึ่ง ในทางตรงกันข้ามด้านนายกรัฐมนตรีต้องการอำนาจการสั่งราชการ
 อย่างไม่มีขอบเขตจำกัดที่แน่นอนเพื่อผลประโยชน์ในทางการเมือง คือเข้าควบคุม
 ข้าราชการหน่วยต่าง ๆ ให้อยู่ในอำนาจและอิทธิพลของตนแต่เพียงผู้เดียว ย่อมจะ
 ทำให้ข้าราชการประจำไม่มีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ และยังเป็นการแสดงให้เห็นว่า
 นายกรัฐมนตรีใช้อำนาจและตำแหน่งเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

สันนิษฐานว่าการที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการมีอำนาจสั่งการโดย
 ตรงนั้น คงจะมีจุดประสงค์เพื่อรักษามลประโยชน์ทางการเมืองเป็นสำคัญ มีหลักฐานที่
 แสดงว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามเข้าไปควบคุมข้าราชการในระดับต่าง ๆ
 ให้อยู่ในอำนาจของคนคนเดียว ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับการปกครองแบบทหารที่มี
 หัวหน้าระดับต่าง ๆ ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารบก ดังนั้นในการควบคุมฝ่ายพลเรือน
 จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องการให้ข้าราชการระดับผู้นำกลุ่มขึ้นตรงคือนายกรัฐมนตรี
 ในกรณีนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีคำสั่งให้ นายจិតตะเสน บัญชา เดชานุการนายก
 รัฐมนตรี มีหนังสือแจ้งไปยังเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยว่า

"ควบนายกรัฐมนตรี ส่งการลายมือข้าราชการเขียนข้อความว่า "ข้าพเจ้า
 พร้อมที่จะช่วยชาติ" แลวดลงนามภายในข้อความดังกล่าวนี้ มีเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. รัฐมนตรี
๒. ข้าราชการชั้นพิเศษ
๓. ข้าราชการประจำจังหวัด
๔. นายทหารที่เป็นผู้บังคับทหารตั้งแต่ชั้นผู้บังคับบัญชากองพันขึ้นไป

๕. นายตำรวจที่เป็นผู้บังคับการ
๖. ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ เลือกผู้แทนชั้นนายร้อยเอก นายร้อยโท นายร้อยตรี นายสิบ ชั้นละ ๑ นาย
๗. ข้าราชการพลเรือนชั้นจัตวา ชั้นตรี ชั้นโท เลือกผู้แทนชั้นละ ๑ นาย
- วิธีการดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม สามารถควบคุม ข้าราชการระดับหัวหน้าสายงานประเภทต่าง ๆ ทั้งฝ่าย ทหาร และพลเรือน ได้โดยทั่วถึง

อำนาจการสั่งราชการของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นไปอย่างไม่มีขอบเขตจำกัดนั้นจะเป็นโดยเจตนาคือต่อประเทศชาติ หรือเพื่อประโยชน์ส่วนตัวก็ตาม แต่ก็เป็นที่สังเกตให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามใช้วิธีการบริหารช่วยการรวมอำนาจการปกครองไว้ที่ตนแต่เพียงผู้เดียว แทนที่จะกระจายอำนาจการบริหารและการปกครองออกไปตามที่ไต่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๖

ในการบริหารราชการตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ นั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเห็นว่าควรจะได้มีการปรับปรุงข้าราชการและวิธีปฏิบัติราชการใหม่ เพื่อให้การทำงานของบรรดาข้าราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสมรรถภาพ^๒ ด้วยวิธีการดังนี้คือ

^๑แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๑, แผ่นที่ ๔๗/๑๗, เรื่องนายกรัฐมนตรีต้องการ
ลายมือขาราชการ.

^๒แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑, แผ่นที่ ๓๕/๑, เรื่องคำสั่งนทรพจน์ของนายก-
รัฐมนตรี.

๑. ปรับปรุงระเบียบวินัยข้าราชการ หน่วยงานแรกที่ จอมพล ป.

พิบูลสงคราม พิจารณาเรื่องปรับปรุงระเบียบวินัยข้าราชการก็คือ กระทรวงมหาดไทย เพราะเป็นกระทรวงที่รับภาระเกี่ยวกับกิจการภายในประเทศที่สำคัญ และเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการดูแลทุกข์สุขของราษฎร จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงมีคำสั่งให้ หลวงอุดล-เกษจรัส รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหนังสือแจ้งไปยังคณะกรรมการ จังหวัดทุกจังหวัดให้สอดส่องดูแลตรวจตราตีเทียบบรรดาข้าราชการในสังกัดให้ประพฤติปฏิบัติตน เป็นผู้ที่เคร่งครัดต่อระเบียบวินัย ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตามระเบียบวินัย ข้าราชการพลเรือน สำหรับในส่วนกลางนั้นได้มอบหมายให้รัฐมนตรีว่าการแต่ละกระทรวง รับหน้าที่ในการสอดส่องดูแลความประพฤติปฏิบัติตนของข้าราชการในสังกัดของตน^๑

๒. สร้างความสามัคคีภายในวงราชการ ความสามัคคีในหน่วยงาน

เดียวกัน หรือต่างหน่วยก็ตาม เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้การติดต่อประสานงานราชการ ให้เป็นไปโดยสะดวกรวดเร็ว โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นนั้น ข้าราชการทุกหน่วยเป็นตัวแทนของรัฐบาลที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด จึงควรที่ข้าราชการเหล่านั้น จะต้องให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันทะนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า เพื่อแก้ปัญหา เรื่องความไม่สามัคคีในวงราชการ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้นำเรื่องนี้สู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑ เพื่อดำเนินการพิจารณาและได้ เน้นเหตุผลข้อที่ประชุมว่า การที่ท้องถิ่นเจริญล้ำหน้านั้น สืบเนื่องมาจากข้าราชการไม่สามัคคีกัน พร้อมทั้งยกตัวอย่างกรณีข้าราชการตุลาการที่ลพบุรี ปฏิบัติตนไม่ยอมให้ความร่วมมือกับข้าราชการหน่วยราชการอื่น ๆ ในจังหวัดนั้น^๒

^๑แผนกเก็บ สลร. ปีกที่ ๑๗, แฟ้มที่ ๔๗/๑๗, เรื่องคำสั่งนายกรัฐมนตรี
เกี่ยวกับการทำงานของข้าราชการ. ๒๘

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๑.

เรื่องความสามัคคีในวงราชการนั้น หลวงประดิษฐมนูธรรม ได้เสนอความคิดเห็นว่า ข้าราชการประจำจังหวัดเป็นคนสำคัญในการจูงใจให้เกิดความสามัคคีนั้น ควร เน้นคุณสมบัติของข้าราชการเป็นสำคัญด้วย ซึ่งที่ประชุมก็ให้การสนับสนุนขอเสนอนั้น คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้นายกรัฐมนตรีออกหนังสือเตือนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดให้ทราบดีว่าคนสองคนใดที่ข้าราชการมีความสามัคคีปรองดองซึ่งกันและกัน^๑

ต่อมาในเดือนตุลาคม ๒๔๘๒ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มอบภาระให้กรรมการจังหวัดดำเนินการอบรมข้าราชการจังหวัดให้มีความสามัคคีและร่วมมือกันบริหารราชการบ้านเมือง ตามภาระหน้าที่นั้น ๆ โดยได้กล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ของข้าราชการ ประชาชน และการบริหารงาน ไว้ดังนี้

...ราชการบ้านเมืองและราษฎร จะได้รับผลเจริญก้าวหน้าไปได้เพียงใด หรือไม่งั้น ย่อมอาศัยความสนใจของข้าราชการเป็นเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะอุทิศกำลังกาย กำลังความคิด เขาพลีให้แก่ชาติบ้านเมือง ความสำคัญในการปลงใจของข้าราชการซึ่งใดเป็นนโยบายจะปรับปรุงเพิ่มสมรรถภาพข้าราชการให้ดียิ่งขึ้นนี้ มีข้อเพียงแต่จะพิจารณาอยู่ในทางวินัยข้าราชการเท่านั้น แต่ข้อสำคัญจะตองมุ่งส่งเสริมความรู้สึกนึกคิดขึ้นในจิตใจของข้าราชการทั่วไป ให้เกิดความปลงใจต่อหน้าที่และร่วมมือปฏิบัติไปในทางเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดความวัฒนาการแก่ราษฎรและบ้านเมืองของเรา...

สำหรับในส่วนกลางนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกคำสั่งชี้แจงไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ ให้จัดการอบรมบรรดาข้าราชการให้ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว โดยกล่าวถึงความสำคัญของความสามัคคีไว้ดังนี้

...หน่วยราชการทุกหน่วยย่อมมีความมุ่งหมายอันเดียวกันว่า จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จจุดวางตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อันเดียวกันคือ

^๑เรื่องเดียวกัน.

^๒เรื่องเดียวกัน.

ความเจริญก้าวหน้าของชาติ หน่วยราชการย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวของกัน
 อาศัยซึ่งกันและกันเสมอ จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยช่วย
 เหลือส่งเสริมความสัมพันธกัน เพื่อให้ราชการดำเนินไปลุล่วงดี ปรากฏจาก
 อุปสรรคที่งุมมาล ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงขอร้องให้ข้าราชการทุกท่านจงช่วยร่วมมือ
 กันปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวนี้ ถ้าข้าราชการในหน่วยใดปฏิบัติหน้าที่อื่นเป็นการขัด
 ขวางในหน่วยอื่น ๆ ดำเนินงานไม่สะดวก หรือแกล้งให้เกิดปัญหาหรือขึ้น จะ
 โทเลเสียหายเพื่อมิให้หน่วยราชการอื่น ๆ นั้นปฏิบัติงานลุล่วงไม่สมวัตถุประสงค์
 ก็ดี การปฏิบัติเช่นนี้ นอกจากจะเป็นการกระทำอันผิดหน้าที่ข้าราชการผู้หวังดี
 ต่อชาติบ้านเมืองแล้ว ยิ่งไปกว่าเป็นผู้ชักขวางความเจริญของชาติ หรือถือฤ
 นัยหนึ่งก็คือ ผู้ทำลายชาตินั่นเอง ข้าพเจ้าในฐานะที่ได้รับความไว้วางใจให้
 ดำรงตำแหน่งนายกฯ มีหน้าที่เป็นผู้นำฝ่ายบริหารยอมรับผิดชอบอันเกี่ยวกับ
 การบริหาร ฉะนั้นถ้าปรากฏว่ามีผู้ใดปฏิบัติภารกิจอื่นเป็นการขัดขวางความเจริญ
 กว้างขวางของชาติดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าก็มีความเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง
 รักษาประโยชน์ของชาติ โดยต้องให้มีการวินิจฉัยตามกรณี...^๑

๓. การปรับปรุงวิธีการปฏิบัติราชการ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความ
 เห็นว่า การปฏิบัติราชการของบรรดาข้าราชการในขณะนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่
 ควร จึงสมควรที่จะได้มีการกระตุ้นให้ข้าราชการทั้งหลายปฏิบัติราชการอย่างเต็มความ
 สามารถ เพื่อที่จะช่วยให้ผลงานของรัฐบาลเจริญก้าวหน้า สำหรับบุคคลที่ควรจะทำหน้าที่
 ควบคุมดูแลให้บรรดาข้าราชการทำงานอย่างจริงจังก็คือ หัวหน้างานระดับต่าง ๆ จึง
 เห็นสมควรที่จะจัดการอบรมข้าราชการระดับหัวหน้ากองขึ้นใหม่ให้มีสมรรถภาพในการ
 ทำงานยิ่งขึ้น เพื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่ลูกน้อง รวมทั้งถอยควบคุมการปฏิบัติงาน
 ของลูกน้องอย่างใกล้ชิด ถ้าเห็นว่าผู้ใดหย่อนสมรรถภาพก็ให้สั่งปลดเสีย^๒

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑แผนกเก็บ สสร, ปีที่ ๑๗, แผ่นที่ ๘๗/๑๗, จดหมายลับจากนายกรั
 ฐมนตรีถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติราชการ.

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗๑/๒๔๘๒ วันที่ ๒๐ ธันวาคม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่เกรงครึกในระเบียบวินัยและหน้าที่
 การงานซึ่งเป็นคุณลักษณะทางการทหารที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยึดถือปฏิบัติ
 เสมอมา ตั้งแต่เริ่มเข้ารับราชการ ดังนั้นเมื่อเป็นนายกรัฐมนตรี จอมพล ป.
 พิบูลสงคราม จึงเกรงครึกต่อการติดตามคำสั่ง และปฏิบัติงานตามคำสั่งนั้น ๆ ซึ่งจะเห็น
 ได้จากการที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ออกตรวจราชการทั้งในส่วนกลางและส่วน
 ภูมิภาคเป็นประจำ เมื่อพบข้อบกพร่องประการใดก็จะมีคำสั่งให้ส่วนราชการนั้นดำเนิน
 การแก้ไขโดยเร็ว ตัวอย่าง เช่น ข้อความบางตอนในหนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับวันที่ ๑๘
 มกราคม ๒๔๘๑ ซึ่งกล่าวถึงเรื่องการออกตรวจราชการของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม
 ความว่า

...ควยปรากฏว่า การที่นายกรัฐมนตรีได้ออกตรวจราชการตามสถานที่
 ราชการบางแห่งพบว่า มีข้าราชการบางคน ไม่ประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตาม
 วินัยข้าราชการพลเรือน และคำสั่งของราชการโดยเกรงครึก ฉะนั้นเพื่อให้
 การปฏิบัติของข้าราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทยเป็นไปควยดี รัฐมนตรี
 วุฒนาการกระทรวงมหาดไทย จึงมีหนังสือไปยัง คณะกรรมการจังหวัด ตกเดือน
 ผู้บังคับบัญชาทุกชั้น ให้สอดส่องตรวจตราคดีเกี่ยวในข้าราชการในสังกัดใด
 ประพฤติปฏิบัติไม่เป็นผู้ที่เกรงครึก...

ในก่นการดูแลทุกข์สุขของราษฎร จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดตั้ง
 กรรมการคณะหนึ่งเพื่อทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์จากราษฎร เพื่อรัฐบาลจะได้
 แก้ไขความทุกข์ยาก หรือความเดือดร้อนที่ราษฎรกำลังประสบอยู่ คณะกรรมการชุดนี้
 ประกอบด้วยกรรมการ ๒ ท่าน ควยกันคือ

๑. พระยานรราชสุวัจน ประธานกรรมการ
๒. พระยาฤทธิเมธราช อำนวยศิลป์ กรรมการ
๓. นายนาวาโท หลวงนาวาวิจิตร กรรมการ

๔. นายพันโท ประยูรภรรมนตรี	กรรมการ
๕. พระยาวิสุทธาการ	กรรมการ
๖. พระสุธรรมวิจิตร	กรรมการ
หัวหน้ากองกรรมการคณะรัฐมนตรี	เลขาธิการ ^๑

วิธีการบริหารราชการและการสั่งราชการของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรี นั้น จะสังเกตได้ว่า เป็นการดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาผลประโยชน์ของประเทศชาติและผลประโยชน์ส่วนตัวเข้าด้วยกัน เพราะในระยะแรกของการเป็นผู้นำประเทศนั้น จำเป็นที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะต้องบริหารราชการให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ เพื่อสร้างศรัทธาให้ประชาชนเกิดความนิยมคณะรัฐบาลแต่ละคณะเกี่ยวกันจำเป็นต้องป้องกันศัตรูการเมืองและฝ่ายตรงข้ามมิให้สร้างอำนาจทางการเมืองขึ้นมาเป็นคู่แข่งของตน ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จำต้องเลือกในทางรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นสิ่งสำคัญ อันเป็นเหตุให้ต้องใช้วิธีบริหารแบบรวบอำนาจ ทั้งนี้การตัดสินใจทั้งหลายจึงอยู่ที่นายกรัฐมนตรีเพียงผู้เดียว

จ. การดำเนินนโยบายทางการเมืองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเข้าใจต่อสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นคือฐานะทางการเมืองของรัฐบาลยังไม่มีคามมั่นคง และปลอดภัยเพียงพอ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลของตนเป็นรัฐบาลที่บริหารประเทศตามเจตนารมณ์ของคณะราษฎร ซึ่งมีฝ่ายปฏิปักษ์อยู่เป็นจำนวนมาก จึงจะเห็นได้จากพฤติกรรมทางการเมืองสมัยตอนปลายของรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาวิธีการ

^๑"แจ้งความสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ตั้งคณะกรรมการเรื่องรวบรวมทุกข์" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๕ (แผนกกฎหมาย) ภาค ๒, (๑๖ มกราคม ๒๔๘๑) หน้า ๓๔๑๓.

แก้ไขปัญหาทางการเมืองในขณะนั้นให้เรียบร้อย เพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล และสถานการณ์ทางการเมืองของชน ทั้งนี้จะสังเกตได้จากคำปราศรัยของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อประชาชนทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ เพื่อประกาศชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจสภาพทางการเมืองในขณะนั้นความว่า

... การทำงานของชาติในการเมืองนั้น ถ้าปฏิบัติไปภายหลุมและมิดีลู่รวมแล้ว ย่อมจะนำมาซึ่งความยุ่งยากให้เกิดแก่ชาติเป็นอยู่อย่างยิ่ง แต่ตรงกันข้าม แต่กลายเป็นเลขก้าวเมือง ด้วยปราศจากที่ลู่รวมแล้วย่อมจะนำความพินาศลงมาถึงชาติยิ่ง บางรายบุ่งที่สุด ในเวลาถึงหากจะใคร่เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเขาระบบนี้แล้ว ๒ ปีเศษก็ถึง ข้าพเจ้าเห็นวาทย์ของรัฐธรรมนูญยังมีอีกเหลือหลาย ซึ่งอาจจะบังเกิดโศกโศกโดยเฉพาะตามแนวทางรัฐธรรมนูญ และในทางอื่น ๆ อีกหลายอันที่ไปจะทราบโดยยาก นอกจากเป็นเจ้าหน้าที่ใกล้ชิด เช่น ตำรวจ เป็นคน ถ้ากล่าวโดยอุปมาที่เหมือนคนหน้าแข็งที่ลอยน้ำ เราเห็นแต่คนหน้าแข็งส่วนบนพื้นน้ำ แต่ยังไม่เห็นส่วนใต้น้ำที่ยังมีอีกมาก ซึ่งเราแต่ไม่เห็นเลย เวลเสียแต่เมื่อไร เรือไปเกยเขาก็ต้องอัปปางลง จึงทราขวานันถึย ฉะนั้นบรรดาท่านที่รักการเมืองเพื่อระบอบประชาธิปไตยโดยสุจริตใจ ขอให้ปรุคตรึกตรองดูตามที่ข้าพเจ้ากล่าวนี้ โดยระลึกถึงชาติเป็นเบื้องต้นาก็คือ เพื่อชาติ...

คำปราศรัยดังกล่าวของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นการย้ำความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น และเพื่อป้องกันข้อครหาในภายหลังกว่าหากรัฐบาลจะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐบาล

๑. การปราบปรามกบฏการเมือง

เมื่อเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สิ่งที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินการควบคู่ไปกับการบริหารประเทศก็คือ การกวาดล้างกบฏทางการเมือง ซึ่ง

๑ ประมาณวัน วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลคณะราษฎรมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้อำนาจทางทหาร และตำรวจ เป็นเครื่องมือในการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองในครั้งนั้น โดยเฉพาะค่านตำรวจซึ่งมี หลวงอดุล เกษจรดี เป็นผู้ ที่เข้มแข็งและเอาการเอางาน ทำหน้าที่เป็นอธิบดีกรมตำรวจนั้น จึงมีผลทำให้ในยุคนี้ มีตำรวจสันติบาลสอดส่องดูแลพฤติกรรมและความเคลื่อนไหวของบรรดาผู้ต้องสงสัยอยู่ เป็นจำนวนมาก ถ้าหากสันติบาลสืบทราบว่าผู้ใดมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ ก็ จะเข้าจับกุมทันที ยังผลให้มีผู้ต้องสงสัยถูกจับกุมเป็นจำนวนมาก

การจับกุมครั้งใหญ่ได้เริ่มขึ้นในตอนเช้าของวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๑ ซึ่ง เป็นระยะที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เพียงเดือนเศษ เท่านั้น สาเหตุแห่งการจับกุมครั้งนี้ รัฐบาลได้ให้กรมโฆษณาการประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่า

... ภายเมื่อเช้านี้ เวลา ๔.๓๐ น. ทางราชการได้ดำเนินการสั่งจับกุม บุคคลที่ก่อการไม่สงบแก่ชาติ และกักจะประทุษร้ายต่อชีวิตสมาชิกสำคัญ ๆ แห่งรัฐบาลหลายท่านด้วยกัน เพื่อที่จะใช้ดุลยพินิจระงับการปกครองและเปลี่ยนแปลงรัฐบาลนี้ โดยคิดจะเชิญพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต มาเป็นกษัตริย์ต่อไป...

การจับกุมบุคคลสำคัญชุดแรก ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๑ นั้น

ได้แก่

๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร
๒. พ.อ. พระสิทธิเรือง เกษพล
๓. นายมังกร สามเสน
๔. ร.ท. ณ เณร ตาละลักษณ์^๒

^๑หนังสือตรีกรุฑ วันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒แผนกเก็บ สดร. ปีที่ ๒๔ ตอนที่ ๔/๒๔ เรื่องคดีกบฏกรมขุนชัยนาทนเรนทร.

บุคคลทั้ง ๔ ถูกจับกุมในข้อหาเดียวกัน คือ มีความผิดฐานปลอมเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง ถึงเหตุผลที่ทางรัฐบาลได้ประกาศให้ประชาชนโลกราบแล้วทางวิทยุกระจายเสียง

สำหรับพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนชัยนาทนเรนทร ซึ่งเป็นพระบรมวงศานุวงศ์นั้น พระนางเจ้าสว่างวัฒนา ทรงมีพระราชหัตถเลขามาถึงพระองค์เจ้าอาทิตยทิพอาภา ซึ่งเป็นประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ให้ช่วยเหลือความว่า

...ตามที่คำรจมาเชษฐกรมชัยนาทฯ ไปไว้ที่โรงพักนั้น ฉันอยากจะทราบเหตุแล้วว่าเป็นประการใด กรมชัยนาทฯ เหนือก็เป็นลูกของฉันแท้ ๆ ฉันเลี้ยงมาตั้งแต่ ๑๒ วัน หุตั้งจากที่หม่อมราชวงศ์หญิงวายุชนมแล้ว ฉันขอรับประกันว่ากรมชัยนาทฯ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมืองเลย นอกจากจะหาวิชาความรู้ในทางแพทย์ และพฤกษศาสตร์ เท่านั้น ไม่โลกบ่หาสมาคมกับบุคคลที่เป็นเสมียนพรรคพวกก็มีแพทย์ โภชนามากที่จะเจรจาท้าความรู้ซึ่งกันและกัน การที่ไปเลี้ยงใหญ่กราวนั้นก็พาลู้ก็ไปเพื่อธรมภูมิประเทศเกี่ยวกับความรู้ที่ไกลเดาเรื่อยมา ไม่น่าจะมีเหตุการณ์เป็นไปไกลถึงเพียงนี้ และที่ไปนี้ก็ขูลลาเธอด้วยไม่ไรหรือ...ฉันขอความช่วยเหลือจากเธอช่วยจัดการให้กรมชัยนาทฯ ออกจากคุกความคุม ฉันจะขอรับมากควบคุมแทนที่วังฉัน เมื่อจะให้คำรจมา รักษาการณควบคุมอีกก็ไต่...

พระองค์เจ้าอาทิตยทิพอาภา ได้นำพระราชหัตถเลขาของพระนางเจ้าสว่างวัฒนาให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตักสินเกี่ยวกับกรณีของกรมขุนชัยนาทนเรนทรปรากฏว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยืนยันที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย^๕ โดยไม่ยินยอมที่จะปฏิบัติโอนอ่อนตามพระราชประสงค์ของพระนางเจ้าสว่างวัฒนาซึ่งเป็นพระบรม-

^๕ เรื่องเดียวกัน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗/๒๔๘๑ วันที่ ๑ กุมภาพันธ์

วงศานวงศ์ชั้นสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีเจตนาอย่างแน่ว
แน่ว่าจะปราบปรามก๊กฎให้แตกขาดไม่ว่าจะเป็นพระบรมวงศานวงศ์ ชุนนางชั้นผู้ใหญ่
หรือสามัญชนก็ตาม

ในขณะที่มีการจับกุมผู้ต้องหาทางการเมืองอยู่นั้น พระยาทรงสุรเดชใน
ฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนรพที่เชียงใหม่ ได้นำนักเรียนมาฝึกภาคที่ราชบุรี แต่เนื่อง
จากพระยาทรงสุรเดชเคยมีเรื่องบาดหมางใจกับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มาก่อน
เกี่ยวกับเรื่องการปรับปรุงกองทัพบก และการส่งโยกย้ายตำแหน่งของ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ภายหลังจากการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงถือ
โอกาสคบคิดพฤติกรรมของพระยาทรงสุรเดชในครั้งนั้นด้วยการออกคำสั่งปลด
พระยาทรงสุรเดชออกจากตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนรบ พร้อมทั้งให้ทหารควบคุม
ตัวพระยาทรงสุรเดชจากราชบุรี เข้าสู่กรุงเทพฯ โดยวางเงื่อนไขให้พระยาทรง-
สุรเดชเลือกปฏิบัติ ๒ ประการ ควบกันคือ

๑. ให้เดินทางออกนอกประเทศ
๒. ให้จับกุมและต่อสู้คดีความวิบัติทางกฎหมาย

สำหรับข้อหาที่พระยาทรงสุรเดชถูกควบคุมในครั้งนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับ
ผู้ต้องหาบุคคลอื่น ๆ คือ พยายามเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบประชาธิปไตย
ไปสู่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช โดยจะอ้างเชิญพระปกเกล้าฯ กลับมาเป็นประมุขของ
ประเทศ และพระยาทรงสุรเดชจะเป็นนายกรัฐมนตรี จึงจะเห็นได้จากคำพิพากษา
ของศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๘๑ ซึ่งได้กล่าวถึงพฤติกรรมของพระยาทรงสุรเดชนับตั้งแต่
ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา เป็นที่น่าองว่าพระยาทรงสุรเดชรู้เห็น

๑. สงบ สุวีริณันท์, ประวัตินายกรัฐมนตรี, (พระนคร : โรงพิมพ์ประเสริฐ
อักษร, ๒๕๐๒.) หน้า ๑๐๗.

เป็นใจในการล้มล้างรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา และกระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อ
คณะราษฎร ดังเช่นตัวอย่างบางตอนในคำพิพากษาของศาลพิเศษ ซึ่งระบุข้อความ
เกี่ยวกับพระยาทรงสุรเดชความว่า

...ก่อนเกิดกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ ประมาณ ๒๐ วัน พระยาทรงสุรเดชกับ
ประสาธน์ ไทเคินทางไปต่างประเทศ พระยาทรงฯ ไทฟูกับ นายสงวน
ตุลาภิรักษ์ฯ คณะพวกเจ้าเขาจะเลื่องงานพวกกอกการฯ นายสงวนจึงตอบว่า
เมื่อเขาจะเลื่องงานแล้วก็ควรจะช่วย พระยาทรงฯ จึงพูดว่า เมื่อใคร
เขาขู่ก็ให้เขาทำไปก็แล้วกัน การที่พระยาทรงฯ พูดเช่นนี้ก็เพื่อผูกกระหนบ
พระยาพหลฯ และหลวงพิบูลฯ เมื่อเกิดกบฏขึ้น พระยาทรงฯ ไทเคินทาง
ถึงโคลัมโบ พระยาพหลฯ ไทไทรเดชเรียกไทกลับ เพื่อมาช่วยเหลือทำการ
ปราบกบฏ แต่พระยาทรงฯ กลับตอบมาว่า เรื่องเล็กน้อยให้ทำกันไปเถอะ...^๑

ส่วนในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ศาลพิเศษได้ระบุว่า พระยา
ทรงสุรเดช ร่วมกับกรมขุนชัยนาทนเรนทร และพระยาเทพหัสดิน ล้มล้างรัฐบาล
จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อตนจะโล่กำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป หลักฐาน
ข้อนี้จะได้เห็นได้จากคำให้การของ ร.ท. ชิต ไทยอุดม พยานโจทก์ ซึ่งกล่าวว่าพระยา
พระยาเทพหัสดิน ไทฟูกับตน เมื่อคนเดือน มกราคม ๒๔๘๑ ว่า

...การปกครองไม่ใช่ของง่าย ไทคนที่ไม่มีความรู้และเอาพวกพ้องมา
ราษฎรก็เสียหายหมด หลวงพิบูลซึ่งเป็นนายกา อยู่นี้เป็นเสมอศิษย์พระยาพหลฯ
เท่านั้น ถ้าไทพระยาทรงฯ มาเป็นนายกา แล้วจึงจะเหมาะสม ต้องคิดกำจัด
คนสำคัญเสียให้หมด ไทจะยกพระยาทรงฯ ขึ้นเป็นนายกา แทนหลวงพิบูลฯ
ถ้าทำโดยวิธีกำจัดไม่สำเร็จก็จะต้องใช้กำลังบังคับ...^๒

ดังนั้นการที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เร่งควบคุมตัวพระยาทรงสุรเดช
และตั้งข้อเสนอให้เลิกปฏิบัตินั้นคงจะมีสาเหตุเนื่องมาจากเกิดความหวาดระแวงว่า

^๑แผนกเก็บ สสร, ปีที่ ๒๔, หน้าที่ ๔/๒๔, สำเนาคำพิพากษาศาลพิเศษ

^๒เรื่องเดียวกัน.

จะถูกพระยาทรงสุรเดชขวางชิงอำนาจ ซึ่งจะทำให้ตนต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในที่สุด

ขอขอเสนอตั้งกล่าวพระยาทรงสุรเดชได้เลือกที่จะปฏิบัติตามขอเสนอประการที่ ๒ คือ เดินทางไปต่างประเทศ ดังนั้นรัฐบาลจึงจัดการให้เจ้าหน้าที่ควบคุมตัวพระยาทรงสุรเดชเดินทางโดยรถไฟไปอินโดจีน เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๘๑ พระยาทรงสุรเดชได้ใช้ชีวิตอยู่ที่อินโดจีนจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นการจับชีวิตที่ไม่น่าจะจะเป็นไปได้สำหรับบุคคลที่เปลี่ยนแปลงการปกครองชั้นนำที่มีชื่อเสียง

หลังจากวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๑ เป็นต้นมา กำลังตำรวจภายใต้การควบคุมและบังคับบัญชาของ หลวงอคุลเดชจรัส ได้ทำการจับกุมผู้ต้องหาบางรายเป็นการใหญ่ตลอดเดือนกุมภาพันธ์ เนื่องจากหลวงอคุลเดชจรัส เชื่อถือพวกสหายสายลับมากเกินไป ดังนั้นพวกสหายสายลับจึงถูกรายไปเพื่อเอาความดีความชอบ ซึ่งทำให้มีผู้ถูกจับกุมเป็นจำนวนมาก

การจับกุมผู้ต้องหาบางรายครั้งนี้อาจมีข้อผิดพลาดอันเนื่องจากการรายงานของพวกสหายหรือสายลับ เพราะไม่มีมาตรการที่จะกำหนดได้ว่าพฤติกรรมชนิดใดที่จัดว่าเป็นพวกกบฏ ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับพิจารณาและวินิจฉัยของสหายและสายลับเป็นสำคัญ ปรากฏว่าผู้ต้องหาบางรายให้การปฏิเสธว่าไม่เคยรู้เรื่องการกบฏมาก่อน และไม่ทราบว่าตนถูกจับกุมในข้อหาอะไร ดังเช่นกรณีของพระสารสาสน์พลชั้น ซึ่งถูกจับกุมในข้อหา กบฏ เช่นเดียวกับผู้ต้องหาคนอื่น ๆ

พระสารสาสน์พลชั้น เคยมีเรื่องกระทบกระทั่งกับรัฐบาลพระยาพลพลพยุหเสนา ก่อนหน้าที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะเป็นนายกรัฐมนตรีได้ไม่กี่วัน โดยถูกกล่าวหาว่า หนังสือเศรษฐกิจการเงินของพระสารสาสน์พลชั้น ลงชื่อความเป็นท่านองเสียดสิทธิ์ โดยกล่าวว่า "แต่เดิมมา มหาอำนาจอยู่ที่ทหาร ใครเป็นทหาร ผู้นั้นก็

กุม่อ่านาจไว้ในมือ ใครไม่เงินก็เป็นรอง มีการเสียเปรียบคล้ายประการต่าง ๆ ประดุจคนมีอาวุธกับคนมือเปล่าในเมื่อกำลังเท่ากัน แต่พอมีเงินเกิดขึ้นมาแล้ว มหาอำนาจก็เสื่อมลงมาอยู่กับผู้มีเงิน"๑ ในครั้งนั้นรัฐบาลพระยาพลพลพยุหเสนา ได้มีคำสั่งปิดโรงพิมพ์พระสารสาสน์เรียบร้อยแล้ว แต่สมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม พระสารสาสน์พลชั้นกลับถูกจับกุมอีก

จากบันทึกของพระยาเทพหัสดิน (นายผาด เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาจากบทหาหนึ่ง ในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น เมื่อพ้นโทษจากบางขวางแล้วได้ให้การปฏิเสธว่าไม่เคยคิดที่จะเป็นกบฏแต่อย่างใด แต่ก็ไม่เคยนิยมชมชื่นในตัวของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และวิธีการปฏิบัติในหน้าที่ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม^๒

กรณีของพระสารสาสน์พลชั้น และ พระยาเทพหัสดิน นี้ ย่อมเป็นหลักฐานที่พอจะยืนยันว่า บุคคลโลกก็ตามที่เคยมีมรดกเรื่องราวการเมืองหรือเคยเป็นปฏิปักษ์ต่อคณะราษฎร หรือมีท่าทีไม่สนับสนุนรัฐบาลคณะราษฎรก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏทั้งสิ้น

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใช้วิธีกำเนินการกับผู้ต้องหาจากบท โดยการจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๘๑ ซึ่งเป็นวิธีการที่เคยปฏิบัติมาแล้วในสมัยรัฐบาลพระยาพลพลพยุหเสนา เมื่อคราวการกบฏบวรเดช พ.ศ. ๒๔๗๖ และกรณีผู้ต้องหาจากบท พ.ศ. ๒๔๗๘ ในครั้งนี้จึงเป็นการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นเป็นครั้งที่ ๓ นับตั้งแต่ประเทศไทย

^๑ แผนกเก็บ สสร, ปีกที่ ๑๗, แผ่นที่ ๑๑/๑๗, เรื่องพระสารสาสน์พลชั้น

^๒ พายัพ โรจนวิภาค, ยุคหมิ่น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พระนคร : โรงพิมพ์ สอเสถบุกร, ๒๕๑๕), หน้า ๑๖๕ และ เกรียงศักดิ์ พิภพนาถะ, ยิงเป้า ๑๘ กบฏ, (พระนคร : สำนักพิมพ์เสรีสาสน์), ๒๕๑๗, หน้า ๑๕๐ - ๑๕๑.

ไ้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไว้เพียง ๒ ปีเท่านั้น

ในการยกร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๘๑ นั้น รัฐบาล
ได้มอบให้หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการ
หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้แถลงเหตุผลในการจัดตั้งศาลพิเศษในครั้งนี้อยู่ที่ประชุม
คณะรัฐมนตรี ความว่า "โดยที่ได้มีบุคคลทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนร่วมกัน
กระทำการเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง และเปลี่ยนรัฐบาลโดยใช้กำลัง
บังคับ อันเป็นความผิดฐานกบฏ เป็นการสมควรที่จะจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นพิจารณา
พิพากษาคดีซึ่งเกี่ยวกับการนี้โดยเฉพาะ ดังที่ไ้เคยปฏิบัติมาแล้ว"^๑

รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๘๑
เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑ โดยมีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์
เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย ชี้แจงเหตุผลในการร่างพระราชบัญญัตินี้ด้วยความว่า
"ความผิดคราวนี้ เกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศและของประชาชน จึงต้องให้
เป็นไปโดยทันที ศาลอาญาก็มีงานมากอยู่แล้ว ถ้านำคดีเหล่านี้ฟ้องในศาลอาญา จะ
ทำให้ล่าช้าเสียเวลามาก"^๒

ปรากฏว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ฝ่ายค้านอภิปรายคัดค้านการจัดตั้ง
ศาลพิเศษในครั้งนี้อย่างน้อยคนด้วยกัน เช่น

นายจำลอง ดาวเรือง (มหาสารคาม) - ยังไม่เคยเห็นความจำเป็นที่จะต้องให้
พระราชบัญญัตินี้ เพราะอำนาจกรมการเมืองมีน้ำหนักมาก
ศาลธรรมาก็มีอยู่แล้ว ซึ่งปรึกษาพิจารณาลงโทษได้ทุกอย่าง

^๑รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๘๑ (สามัญ) สมัย ๒
ชุด ๓ วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๑.

ศาลควรให้จำเลยมีทางต่อสู้อย่างสะดวก เพราะจำเลยอาจ
เป็นผู้บริสุทธิ์ก็ได้ แล้วยความอิจฉาริษยา หรือความมุ่งร้าย
สื่อเสียงของผู้อื่น ทำให้ต้องถูกกล่าวหาเป็นจำเลย

ในแง่ของความยุติธรรม และประชาธิปไตย ไม่จำเป็น
ต้องมีศาลพิเศษ^๑

นายอินทร สิงห์เนตร (เชียงใหม่) ร่างพระราชบัญญัติ ไม่สมควรจะรับหลักการใช้
พิจารณากฎจะเป็นการคัดค้านสิทธิของบุคคลอย่างมาก
และจะทำให้สิทธิเสรีภาพของราษฎรสูญไปทุกที่ ถ้ารัฐบาล
ไม่ออกกฎหมายตั้งศาลพิเศษ ตนก็ยินดียิ่งอย่างมาก เพราะจะ
ไม่ทำให้ชื่อเสียงของรัฐบาลเสียไป ถ้าออกไปแล้วจะกลายเป็นว่า
รัฐบาลจะมัวมือพวกกบฏ กลัวเขาจะหาหนาย กลัว
เราจะทุจริต กลัวเขาจะขออภัยโทษ ซึ่งจะเป็นการถูกกล่าว
หาว่า ทำลายสิทธิ เสรีภาพ ของราษฎร ที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญ^๒

การลงมติเรื่องพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ ได้กระทำโดยการลงคะแนน
ลับ ปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรลงมติรับหลักการด้วยคะแนน ๑๐๑ : ๓๕^๓ ซึ่งแสดงให้เห็น
เห็นว่า เสียงส่วนมากในสภาผู้แทนราษฎร เป็นพรรคพวกฝ่ายรัฐบาล ดังนั้นตลอดสมัย
รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. ๒๔๘๑ - พ.ศ. ๒๔๘๗) ปรากฏว่ารัฐบาล
ซึ่งเป็นฝ่ายบริหารนั้นมิอาจและอิทธิพลเหนือฝ่ายนิติบัญญัติมาโดยตลอด ถึงจะเห็นได้
จากการที่รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้ประชาชน
ประพฤติปฏิบัติตามเป็นจำนวนมากมายหลายฉบับด้วยกัน

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๘๑ โดยละเอียดถี่ถ้วนแล้วจะเห็นว่าสิทธิเสรีภาพทางด้านการศาลของไทยในขณะนั้น ไม่หลงเหลืออยู่ เพราะพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้อำนาจรัฐบาลอย่างเด็ดขาดในการพิจารณาคดี ผู้ต้องหาและผู้ต้องหาไม่ให้มีทางต่อสู้ไม่ว่ากรณีใด ๆ อาทิเช่น มาตราที่ ๔ ซึ่งระบุว่า "คำพิพากษาของศาลพิเศษนี้เป็นเด็ดขาด บังคับคดีโดยทันที ไม่มีอุทธรณ์ฎีกา"

การพิจารณาคดีก็ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติศาลพิเศษได้เริ่มขึ้น เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๒ โดยมีหลวงพรหมโยธีเป็นประธานกรรมการ ผู้ต้องหาถูกจับกุมมีจำนวนทั้งสิ้น ๔๒ คน ในข้อหาทั้งสิ้น ๑๔ ข้อหา ในบรรดาผู้ต้องหาทั้งหมดมี ผู้ก่อการคณะราษฎรรุ่นอาวุโส เช่น พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ และพระประสงค์พิทยายุทธ รวมอยู่ด้วย^๒ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คณะราษฎรได้เกิดการแตกแยกกันอย่างรุนแรงถึงขั้นกลายเป็นศัตรูซึ่งกันและกัน

การพิจารณาคดีของศาลพิเศษใช้ระยะเวลาเกือบหนึ่งปี ซึ่งชักต่อเหตุผลที่รัฐบาลเสนอว่า การตั้งศาลพิเศษนั้นมีความประสงค์ที่จะให้การพิจารณาคดีดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ต่อข้อสงสัยนี้ บรรดานักหนังสือพิมพ์จึงได้เข้าพบนายกรัฐมนตรีเพื่อขอทราบเหตุผลว่า เพราะเหตุใดการพิจารณาคดีของศาลพิเศษจึงดำเนินไปอย่างล่าช้าจนผล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรีจึงได้การอธิบายชี้แจงความว่า

...คดีนี้เป็นคดีซึ่งกว้างใหญ่ไพศาล ต้องมีการพิจารณากันอย่างรอบคอบ เพื่อให้เป็นไปโดยชอบธรรม เนื่องจากท่านใดเป็นเจ้าทุกข์ในกรณีนี้ ผู้ใดผู้ใดก็เป็นไปโดยชอบธรรม จึงมีการพิจารณากันนาน ในการพิจารณานั้น เนื่องจากศาลพิเศษของนายชยามมาตีบ เป็นจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐๐ คน จึงต้องใช้เวลานานเวลานั้นว่าคดีพิจารณาเสร็จแล้ว และเนื่องจากคดีพิจารณากันโดยละเอียด

^๑"พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๘๑" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๐ (แผนกกฎหมาย) ภาค ๑ - ๒, (๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑) หน้า ๕๐๔

^๒แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๕๕ แฟ้มที่ ๔๖/๕๕, เรื่องศาลพิเศษ.

สำเนาพิจารณาคดี ถ้าจะอ่านให้หมดแล้ว คงเปลืองเวลาไม่น้อยกว่า
๑๐ ชั่วโมง ...”

ผลการตัดสินของศาลพิเศษในครั้งนั้นได้สร้างความมั่นคงทางการเมือง
ให้แก่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มากยิ่งขึ้น เพราะฝ่ายปฏิปักษ์ได้ถูกกำจัด ด้วย
การตัดสินจำคุกตลอดชีวิต และมีกำลังลงโทษประหารชีวิตในคราวเดียวกันถึง ๑๔ คน
คือ

๑. นายสี บุญตา
๒. พ.ท. พระสุวรมณี
๓. ร.ท. ณ. เณร ตาละลักษณ
๔. นายกรมพวง พจนาวี
๕. ร.ท. เมฆพงษ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา
๖. นายดาบบุญพันธ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา
๗. ร.ต.บุญมาก ฤทธิสังข์
๘. นายทอง ชวงชาญกุล
๙. พ.อ. หลวงมหิทธิโยธี
๑๐. ร.อ. ชุนกลี่ สดพฤษ์
๑๑. พ.ต.ต. ชุนนาม นฤนาท
๑๒. พ.ต. หลวงไวทยวิทย์ศรี
๑๓. พ.อ. พระสิทธิ เวือเถษพด
๑๔. จานายสืบคำว จจแมน เลิศนาวี
๑๕. ร.อ. จรีดี สุนทรภักดิ์
๑๖. ร.ท. แสง วรรณเกียรติ

๑๓. ร.ท.วัย เกษจินดา

๑๔. ร.ท.เสริม พุ่มพวง^๑

การที่นักโทษคดีขบวนการ ๑๔ คนนั้น คงจะก่อความเศร้าสะเทือนใจให้แก่ประชาชนในยุคนั้นเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยมีรัฐบาลชุกโลปฏิบัติเช่นนี้มาก่อน ต่อกรณีประหารในครั้งนี้อย่าง พล. พิบูลสงคราม ได้ปฏิเสธว่าไม่รู้ไม่เห็นต่อกรประหารผู้ต้องหาทั้ง ๑๔ คนนั้น และโยนความผิดทั้งหมดให้แก่หลวงอดุลเดชจรัส โดยอ้างว่าเป็นการกระทำของหลวงอดุลเดชจรัส เพราะในขณะนั้นคนเป็นโรคประสาท หลวงอดุลเดชจรัสให้เซ็นชื่อลงในคำสั่งประหารก็เซ็นต่อคำความที่ว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรียอมมีอำนาจเหนือหลวงอดุลเดชจรัส จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ให้คำตอบว่าแท้จริงแล้วขณะนั้นหลวงอดุลเดชจรัสมีอิทธิพลเหนือคน และยังมีโดยกรณีรัชกาลที่ ๖ เคยเกรงกลัวเจ้าพระยามรราชวชิรขึ้นมาเป็นตัวอย่างประกอบเหตุผลของคนอีกด้วย^๒

เหตุผลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการปฏิเสธว่าไม่รู้เรื่องกรณีประหาร ๑๔ ผู้ต้องหานั้นไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะเชื่อว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม คงจะไม่ยอมให้ผู้อื่นใดมีอิทธิพลครอบงำตนได้ นอกจากนี้ยังพบหลักฐานที่บ่งว่าการลงโทษผู้ต้องหาในคดีขบวนการนั้นเป็นความปรารถนาของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่จะกวาดล้างฝ่ายตรงข้ามให้เกลี้ยงขาด จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีถึงกรณีคดีผู้ต้องหากบฏว่า

วิธีพิจารณาคดีคือ จะรื้อถอนหรือให้เป็นไปตามคำพิพากษากฎหมายการลงโทษ ก็เพื่อไม่ให้ทำซ้ำอีกครั้งกบฏบวรเดชเราลงโทษแล้วก็ปล่อยออกมา พวกนี้ออกมาแล้วไม่เข็ดหลาย แสดงว่าไม่แวมเรากระทำมาแล้วไม่เป็นผล คราวเจ้าพุ่ม

^๑ แฉนเก็บ สสร. ปีที่ ๘๕ แผ่นที่ ๘๖/๘๕ เรื่องศาลพิเศษ.

^๒ มาลัย ชูพินิจ, บันทึกจอมพล หน้า ๖๑ - ๖๒.

ไม่ประหาร ในที่สุดเจ้านายก็มายังอีก ที่นี้ถ้าเราจะใช้วิธีรุนแรงต่อไป ผลก็จะออกซ้ำกับคราวที่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเรารุนแรงไปก็จะต้องเสียเหยื่อเสียเลือด คือ พวกศาลเขาเสียสละมาเพื่อพิจารณาคดี คนพวกนี้เกลียดศาล อากรุนแรงไป ความชั่วทั้งหลายก็จะอยู่แก่ศาลและอัยการ ส่วนเรากันนี่ก็ไม่ดี เพราะไปอยู่ที่กบฏด้วย ถ้าจะพิจารณาคดีอีกแห่งก็คือ เราอยู่ใต้เพราะตำรวจ ตามความรู้สึกของตำรวจเขาเมื่อเค็มหม่น เพราะต้องเห็นคนเหยื่อฝ่ายอันทรายเป็นอันมาก ศาลตัดสินลงโทษ เราปล่อยเสีย ตำรวจจะพอใจ ภัยก็จะเกิดขึ้น ไม่ใช่แต่พวกเราเท่านั้น แลรวมถึงประชาชน ๑๕ ล้านคนด้วย จึงสมควรจะไปตามคำพิพากษา...

เมื่อการประหารนักโทษทั้ง ๑๘ คนเสร็จสิ้นลง จอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดความหวาดระแวงว่า บรรดาญาติพี่น้องของพวกกบฏจะคิดแก้แค้นรัฐบาลสืบต่อไป จึงมีคำสั่งให้บรรดารัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ สอดส่องดูว่ากระทรวงใด กรมกองใดมีญาติของพวกกบฏรับราชการอยู่ ก็ให้ติดตามพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด เพื่อความปลอดภัยของประเทศชาติ^๒

เพื่อปรัขความเข้าใจกับประชาชนในกรณีประหารนักโทษทั้ง ๑๘ คน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวคำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒ ซึ่งมีใจความสำคัญดังต่อไปนี้

...เพื่อเป็นการแจ้งให้ประชาชนเข้าใจถึงความจำเป็นที่รัฐบาลต้องนำพวกกบฏขึ้นศาลพิเศษ เพราะพวกกบฏจะลอบทำร้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลบางคน และจะทำร้ายประชาชน รัฐบาลจึงต้องทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน

พ.ศ. ๒๔๘๒.

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๘/๒๔๘๒ วันที่ ๒ ธันวาคม

พ.ศ. ๒๔๘๒.

พร้อมทั้งได้เน้นความจำเป็นของคณะกรรมการที่จะต้องควบคุมคุณภาพการบริหาร แต่มีใช้เป็นการวางแผนอำนาจ และถ้ามีความบกพร่องเกิดขึ้น รัฐบาลก็ต้องใช้วิถีทางรัฐธรรมนูญแต่การจะคิดลงกลางรัฐบาลกายวิธีลอบยิง เป็นรายบุคคล ย่อมเป็นการโหดร้ายผิดศีลธรรมอย่างร้ายแรง...

๒. สิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนในระยะแรกของรัฐบาล

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

จะสังเกตได้ว่าคำปราศรัย หรือสุนทรพจน์ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในวาระต่าง ๆ นั้น จะย่ำถึงการดำเนินการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และวิธีการบริหารประเทศ ตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ แต่ในทางปฏิบัตินั้นปรากฏว่ามีลักษณะตรงข้ามกับข้อเท็จจริงที่กล่าวไว้ ทั้งนี้เพราะสิทธิ และเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน ใ้แก่รัฐบาลควบคุมให้อยู่ภายในขอบเขตจำกัดและภายใต้การควบคุมของฝ่ายรัฐบาลอย่างใกล้ชิด อาทิเช่น

ก) กิจการหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่สำคัญต่อการเผยแพร่แนวความคิดทางการเมืองไปสู่ประชาชน หรือเป็นสถาบันหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นทางการเมือง อันเป็นลักษณะอย่างหนึ่งในการระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นบทความในหนังสือพิมพ์บางฉบับจึงมีการเขียนบทความทางการเมืองเพื่อแสดงทัศนคติต่อการปกครองหรือวิพากษ์วิจารณ์การบริหารประเทศของรัฐบาล ดังเช่นข้อความบางตอนจากหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ ความว่า

...เรื่องการให้ความร่วมมือระหว่างประชาชนกับรัฐบาลมีใช้หมายความว่าประชาชนจะต้องเดินตามรัฐบาลทุกก้าว ไม่วารัฐบาลจำนำไปในสารทิศใด

โกรมโฆษณาการ, คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี กล่าวแก่ประชาชนชาวไทยทางวิทยุกระจายเสียง ปรบความเข้าใจเกี่ยวกับความในคำพิพากษาศาลพิเศษ เรื่องกบฏ เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒, หน้า ๗๐ - ๗๑.

ในกรณีการบริหารรัฐกิจของรัฐบาลจะนำถูกหรือนำผิด เขาก็ยอมตามรัฐบาล
ทุกฝักวา โดยเอาหูไปนาเอาตาไปไร่เสียเล่า นั้น จะเรียกว่าเรารวมมือกับ
รัฐบาลอย่างไรได้ นั้นเป็นการแสดงว่าเราไม่นำพาดูคดีรัฐบาลทางหาก
รัฐบาลจะนำเราไปในทางที่ถูกเสมอ นั้น เราว่าไม่ไ้ อย่างมากที่สุดเราก็
จะกล่าวโทษแต่เพียงว่ารัฐบาลยอมตั้งใจที่จะนำเราไปแต่ในทางที่ถูกเสมอ
นั่นก็คงเป็นความตั้งใจของ รัฐบาลทุกรัฐบาล และรัฐบาลทุกรัฐบาลก็คงยอม
รับว่า จะแน่ใจเอาเองว่าจะดำเนินการให้สมทวิประโยชน์ และความตอง
การของชนทั่วไปในทุกสิ่งทุกอย่างไม่ไ้ ...^๑

เมื่อปรากฏบทความเป็นทำนองวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเช่นนั้น จอมพล ป.
พิบูลสงคราม จึงมีความประสงค์ที่จะควบคุมหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในอำนาจของรัฐบาล
เพื่อป้องกันมิให้มีการวิพากษ์วิจารณ์เกินขอบเขต ดังนั้นในการประชุมคณะรัฐมนตรี
เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๔๘๒ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้เสนอให้มีการควบคุม
หนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดมากขึ้น โดยกล่าวว่า บรรดานักหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย
ไม่มีความรับผิดชอบในบทความที่เขียนจึงทำให้เป็นห่วงการเมืองภายในซึ่งอาจจะได้
รับความกระทบกระเทือน^๒ ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นชอบต่อข้อเสนอของนายกรัฐมนตรี

สำหรับการควบคุมเสรีภาพทางหนังสือพิมพ์ในสมัยรัฐบาล จอมพล ป.
พิบูลสงคราม นั้น ได้มีการเข้มงวดกวดขันมากขึ้นตามลำดับ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๔
เป็นต้นมา โดยการตราพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อเป็นหลักปฏิบัติของ
หนังสือพิมพ์ ในภาวะฉุกเฉิน หรือภาวะสงคราม ในกรณีนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม
มอบให้ พล.ต. หลวงอภัยเดชจรัส เป็นผู้มีอำนาจเต็มในการห้ามลงข่าวใด ๆ
เกี่ยวกับทหารและบ้านเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้ออกกฎกระทรวง
มหาดไทยตามความในพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๕

^๑สุภาพบุรุษ วันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๒.

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๘๘/๒๔๘๒ วันที่ ๒๐ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๘๒.

เมษายน ๒๕๕๕ กำหนดทุนสำหรับผู้ที่ต้องการจะออกหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวการเมือง ว่าจะต้องมีทุนไม่ต่ำกว่า ๕ หมื่นบาท โดยไม่รวมค่าที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างของอาคารสถานที่ทำกำรนั้น และทุนส่วนที่เหลือต้องเป็นเงินสดสำรองจำนวนไม่ต่ำกว่า ๑ หมื่นบาท กฎเกณฑ์ดังกล่าว มีผลให้หนังสือพิมพ์ฉบับเล็ก ๆ ต้องบุกเบิกตัวเอง ปรากฏว่าก่อนประกาศกฎกระทรวงดังกล่าว มีหนังสือพิมพ์ทั้งสิ้น ๒๕ ฉบับ แต่ภายหลังที่ได้ประกาศใช้กฎกระทรวงแล้ว มีหนังสือพิมพ์เพียง ๑๒ ฉบับ เท่านั้น^๑

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งอยู่ในระหว่างประกาศใช้กฎอัยการศึก ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำราชการทหารสูงสุดนั้น ปรากฏว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ถูกลดลงเกือบหมดสิ้น เพราะการตรวจข่าวเป็นไปอย่างเคร่งครัด การดำเนินการต่าง ๆ ของหนังสือพิมพ์จะต้องได้รับการวินิจฉัยโดยตรงจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพียงผู้เดียว^๒ ขณะเดียวกัน จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ใช้กิจการหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือทางการเมืองของรัฐบาล โดยส่งเสริมให้ข้าราชการ เขียนบทความและแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ลงหนังสือพิมพ์ โดยให้เหตุผลว่าข้าราชการส่วนมากมีความรู้ ซึ่งจะทำให้ปรากฏบทความที่ดีในหนังสือพิมพ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมสมรรถภาพของหนังสือพิมพ์ในระบอบประชาธิปไตย แต่การเขียนนั้นจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้ากระทรวงเสียก่อน^๓

^๑พรภิรมณ์ เดียมธรรม, "บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐) หน้า ๑๓๔.

^๒เรื่องเดียวกัน.

^๓รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๐/๒๕๕๒ วันที่ ๒๐ มิถุนายน

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่งเสริมให้ข้าราชการเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ แข่งกับนักหนังสือพิมพ์นั้นน่าจะเป็นเพราะมีความประสงค์ที่จะให้ข้าราชการเขียนบทความเพื่อเป็นประโยชน์หรือสนับสนุนรัฐบาลมากกว่าเป็นการส่งเสริมกิจการหนังสือพิมพ์ตามที่อ้างนั้น เพราะเมื่อข้าราชการเป็นผู้เขียนบทความทางนครการเมืองก็ย่อมจะต้องเขียนข้อความที่ให้การสนับสนุนรัฐบาล คงไม่มีข้าราชการผู้ใดกล้าเขียนบทความเพื่อโจมตีรัฐบาล หรือชี้ข้อบกพร่องของรัฐบาลอย่างแนบถน

๖) เรื่องพรรคการเมือง สำหรับเรื่องพรรคการเมืองซึ่งถือกันว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นควบคู่ไปกับระบอบประชาธิปไตยนั้น ปรากฏว่า มีบุคคลบางกลุ่มเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งดำเนินการอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น^๑ หนังสือพิมพ์บางฉบับได้ลงบทความเรียกร้องให้รัฐบาลพิจารณาจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นเช่นกัน โดยแสดงความคิดเห็นว่า

...เราคงไม่ลืมความจริง ๒ ประการคือ หนึ่ง พรรคการเมืองเป็นของคู่กับประชาธิปไตย ไม่มีประเทศใดเลยที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยปราศจากพรรคการเมือง ดังนั้นถ้าราษฎรไทยเราไม่ฉลาดพอที่จะมีพรรคการเมืองแล้ว ก็น่าจะทอมนับว่าราษฎรไทยเราไม่ฉลาดพอที่จะมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยด้วย เมื่อคณะราษฎรเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ฝ่ายผู้ก่อการ ๆ ก็เชื่อว่าประเทศไทยเราเจริญพอสำหรับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว ตามความจริงข้อ ๒ นั้นก็คือว่า เราจะหวังให้ราษฎรไทยทุกคนเป็นผู้อยู่ในทางการเมืองไม่ได้ เพราะราษฎรต้องแบ่งงานกันทำ จะมาเป็นนักการเมืองหมดทุกคนไม่ได้ ถึงแม้ว่าราษฎรไทยทุกคนจะไม่เป็นผู้อยู่ในทางการเมืองก็ตาม เขาก็ย่อมจะเลือกนโยบายของพรรคการเมืองที่เสนอมาให้เขาได้ เขาต้องการนโยบายอันใด

...^๒

^๑แผนกเก็บ สดร, ปีที่ ๑, แผ่นที่ ๓๕/๑, คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี ทางวิทยุกระจายเสียง เนื่องในโอกาสจิตตะสมัยแห่งวันทวายศก ๓๑ มีนาคม ๒๔๘๒.

^๒สุภาพบุรุษ, วันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๒.

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้นำเรื่องพรรคการเมืองเข้าปรึกษาหารือต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๔๘๒ และได้ชี้แจงต่อที่ประชุมว่า "ความจริงแล้วอยากจะให้มีพรรคการเมือง ใครจะทำอะไรก็ทำไป ขออย่างเดียว ขอย้ำได้จางคนมายังกันเท่านั้น การจะตั้งพรรคการเมืองนั้นก็เพื่อจะได้รับช่วงระบอบประชาธิปไตย แต่ถ้าตั้งไม่ได้ก็เพราะความไม่มั่นคงของประเทศชาติซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นยับยั้งเฉพาะกาลออกไป" แต่มติของที่ประชุมยังคงตกลงกันไม่ได้ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๘๓ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือเรื่องพรรคการเมืองอีกครั้งหนึ่ง และได้ลงมติว่า เพื่อเป็นการฝึกหัดให้คนไทยได้รู้จักการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญที่ยั่งยืนจึงควรยอมให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น

หลวงอดุลเดชจรัส ได้เสนอว่าร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองนั้นจะต้องบัญญัติให้รัดกุม คือต้องบัญญัติไว้ด้วยว่า ผู้ใดบ้างจะเป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้ เช่น ทหารประจำการ ทหารในระหว่างระดม ช่างราชการประจำการ พระผู้สอนศาสนา ผู้ที่ศาลสั่งคอยการเลือกตั้ง ผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ฯลฯ เพราะร่างพระราชบัญญัตินั้น ถ้าไม่สามารถร่างให้ละเอียดได้แล้วปล่อยให้แก้ไขได้ลำบากในภายหลัง ซึ่ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ให้ความเห็นชอบต่อข้อเสนอของหลวงอดุลเดชจรัส^๑

ต่อมาในวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๘๓ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้นำเรื่องพระราชบัญญัติพรรคการเมืองเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง เพื่อปรึกษาหารือว่าสมควรที่จะให้มีพรรคการเมืองหรือไม่ เพราะไม่แน่ใจว่าถ้าให้มีพรรคการเมืองแล้ว

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๘/๒๔๘๓ วันที่ ๑ พฤษภาคม

จะมีสภาพเหมือนประเทศญี่ปุ่นซึ่งเกิดปัญหาทางการเมืองจนต้องประกาศยุบพรรคการเมือง เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ฉะนั้นจึงควรพิจารณาให้รอบคอบ ปัญหาที่จะต้องคิดก็คือรัฐบาลตามระบอบรัฐธรรมนูญในขณะนั้น เหลือเวลาอีกเพียง ๒ ปีเศษก็หมดอายุ จึงควรที่จะยกปัญหาเรื่องการึกษาขึ้นมาปรับปรุง หาหนทางให้ประชาชนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างอย่างความสมควร และเท่าที่ติดต่อกับประชาชนและสำรวจหนังสือพิมพ์ก็ปรากฏว่ามีความคิดเห็นแตกแยกออกเป็น ๒ พวก คือ พวกหนึ่งพอใจที่จะให้มีพรรคการเมืองเพื่อความเหมาะสมตามระบอบการปกครอง อีกพวกหนึ่งที่มีความเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะมีพรรคการเมือง เพราะเกี่ยวกับการศึกษาและประชาชนยังไม่รู้ซึ่งในการปฏิบัติคือ

เนื่องจากเรื่องพรรคการเมืองเป็นเรื่องสำคัญ จึงมีรัฐมนตรีหลายท่านได้แสดงทัศนคติที่ประชุมคณะรัฐมนตรี อาทิเช่น

หลวงอดุล เกษจรัส ตามรัฐธรรมนูญเราอยากให้มีพรรคการเมือง โควมีสมาชิกสภาเสนอขอให้มีมาหลายคนแล้ว แต่รัฐบาลสมัยก่อน ๆ ใ้ห้ระงับเสีย เพราะเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควร มาตอนหลัง ๆ นี้โคมีผู้ปรารถนากันมากขึ้น เพราะจวนจะหมดบทเฉพาะกาล ส่วนมากอยากให้มี สำหรับประเทศไทย นับว่ายังใหม่ต่อประชาธิปไตย ถ้าหากจะให้ให้มีพรรคการเมืองขึ้น จำเป็นต้องมีกฎหมายผูกมัดให้แน่นอนเอาไว้ให้เก็ยงยากแก่บ้านเมืองไว้ วิธีการตั้งพรรคต้องระบุให้ชัดแจ้ง คือ ตีเส้นให้เดินไม่ยอมให้ออกนอกกรอบ เพราะจะปล่อยให้หรืออย่างอื่นไม่ได้ หากมีเหตุการณ์ยุ่งยากขึ้นก็อาจสั่งยุบเสียได้โดยง่าย แต่อย่างไรก็ตาม ขอย้ำอีกครั้งว่า ขึ้นแรกต้องผูกมัดให้เก็ยงอยู่ในกรอบจริง ๆ แล้วถ้าต่อไปได้รับการฝึกฝนอบรม

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ ๕/๒๕๕๓ วันที่ ๔ พฤษภาคม

ก็อย่างนายกฯ ว่าแล้วสมัยต่อ ๆ ไปก็คอยคล้ายอ่านาจรดไป
ก็ไ้

หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เห็นว่าตามที่นายกฯ ไ้ไปรารรถกับหนังสือพิมพ์ซึ่งเขาไ้โฆษณา
ข่าวแพร่หลายออกไปแล้วในเรื่องเกี่ยวกับบทเฉพาะกาลและให้
มีตรรกการ เมือง ฉะนั้นถ้าหากมีการถอยหลังอย่างหนึ่งอย่างใด
จะทำให้ฐานะของรัฐบาลไม่ดี จึงควรให้มีพรรค ครั้งก่อน ๆ
หลวงอดุล เกษจรีสักซึกของมาก คราวนี้มีข้อซึกของน้อยและยอม
ให้มีไ้โดยมีเงื่อนไข ฉะนั้นในแง่ของมหาดไทยเมื่อกรมตำรวจ
รับว่าควบคุมไ้ก็ออกไ้ แต่ถามีไปคนตามไม่ทัน เมื่อเกิดการ
เสียหายขึ้นก็ควรยุบเสียไ้

หลวงพิบูลสงคราม พังเสียงดูคนส่วนมากเขาไม่วิตกกังวลถึงข้อเสียหายโดยมาก
เขาอยากทราบว่ามีเราไ้ทำอะไรไป แม้เราจะบอกให้ทราบ
ถึงผลเสียก็ดูไม่สนใจอะไร สำหรับเรื่องที่ต้องพิจารณาอีกต่อไป
เพื่อพิจารณาทุกแง่ร่างเป็นรูปร่างขึ้นแล้ว เราอาจไม่เอาหรือ
ไม่มีก็ไ้ ดูแค่ฝรั่งเศษ หรือญี่ปุ่น ซึ่งเขาเจริญกว่าเรา เรามี
พรรคแล้วเขายังเลิกเสีย รวมความก็อาจให้เหตุผลว่าเมื่อพิจารณา
ถึงเหตุผลของประเทศ และอื่น ๆ โดยทั่วไปแล้ว ไม่มีหรือมี
พรรคเดียว

หลวงประดิษฐมนูธรรม ปัญหาที่ว่าจะมีหรือไม่มีนั้นไม่สำคัญ ปัญหาที่ว่าถ้ามีแล้ว จะหา
ทางป้องกันอย่างไรที่จะไม่ให้เกิดผลเสียหายแก่ประเทศชาติ
การออกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ความจริงถือเอาว่าเป็น
การอนุญาตให้มีพรรคการเมืองก็ฟังดูไม่ถนัด ความจริงเท่ากับ
เปิดโอกาสให้หาใจไ้บางอย่าง จะเปิดโอกาสให้ฟรีที่ไ้ก็ไม่ได้
คงป้องกันไม่ให้เกิดกระส่ำระสาย ต้องถือว่าพระราชบัญญัตินี้เป็น

สิ่งควบคุมผู้มีความคิดเห็นในทางการเมืองไม่ให้มีเสียงโหวก
เทวกไม่เข้าเรื่อง สิ่งเทศงูอย่างเลือกเทศบาลก็รวม ๆ กับ
กลายพรลอยู่แล้วในสภา ก็เช่นกัน

นายคิเรก ชัยนาม

เมื่อมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแล้ว เห็นว่าการมีพรรค
การเมืองเป็นสิ่งหนีไม่ได้ ฉะนั้นปัญหาสำคัญ จึงอยู่ที่ผู้จัดการ
ตั้งพรรคขึ้น บุคคลเหล่านี้เขารู้จักสิทธิ และหน้าที่ของเขา
อย่างไร เวลานี้ปัญหาอยู่ที่คนส่วนมากเข้าใจสิทธิ หน้าที่ และ
นโยบายอย่างไร เมื่อออกพระราชบัญญัติไปแล้วหากผู้จัดการ
สภา ไม่เข้าใจดี ผลเสียหายก็จะตกอยู่กับประเทศ อีกประการ
หนึ่ง ข้าราชการประจำนั้นจะยอมให้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองไหม
ข้าพเจ้าว่าเป็นสมาชิกไม่ได้แต่ออกเสียงได้ นอกจากนี้ยังมีผู้ใด
บ้างที่ควรระงับไว้

นายประยูร ภมรมนตรี

การเปลี่ยนแปลงการปกครองก็โดยมีความประสงค์จะให้บ้าน
เมืองเจริญ ฉะนั้นจะเป็นรูปอะไร อย่างไรก็ช่างเถิด ขอแต่ให้
ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองก็แล้วกัน ปัญหาที่น่าคิดก็คือในเวลานี้
มีคนต่างด้าวในประเทศไทยประมาณ ๒ ล้านคนเศษ อยากจะให้
ข้าเลื่องดูบ้าง เหลียวดูคนไทยก็มีแต่ข้าราชการกับชาวนา เป็น
พ่อค้าใหญ่ ๆ อย่างที่พูดไม่มี วิตกเรื่อง คนต่างชาติจะมีอิทธิพล
ทางการเมือง เพราะเขาร่ำรวยจึงทำให้รู้สึกวิตกอยู่เป็นอันมาก
การมีพรรคการเมืองมีได้ แต่หนักใจในวิธีปฏิบัติ มีแล้วยากยุ่งขึ้น
จะยุบม็อบ ๆ ก็ไม่ได้ ปัญหาอยู่ที่ต้องให้คนชำนาญ และได้รับการอบรม
ดี คนมีการศึกษาไม่ใช่เพียงอ่านหนังสือออก มีอายุ ๒๐ ปีเศษ
เข้าเขตเป็นผู้แทนได้ก็จะมาเป็นผู้แทน^๑

^๑ เรื่องเดียวกัน.

ในก่อนทนายของการประชุม จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึง สรุป และ แสดง ความคิด เห็นว่า ทาง หลักการ และ เหตุผล แล้ว ควร ต้อง ออก พระ ราช บัญญัติ พิร รค การ เมือง แต่ กว่า ผู้ รู้สึก แท้จริง นั้น ไม่ อยาก ใหม่ คั้ง นั้น จึง สมควร เลือก ปฏิบัติ สาย กลาง คือ เตรียม ไว ก่อน ซึ่ง ที่ ประชุม ก็ มี มติ เห็น ชอบ กว่า ^๑

เนื่องจากในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ นี้ รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายเรียกร้องดินแดนที่เสียไปในสมัยรัชกาลที่ ๕ คืนจากฝรั่งเศส โดยใช้วิธีการชาตินิยมจึงทำให้ความสนใจของประชาชน หันเหออกจากการเมืองภายในสู่การเมืองภายนอกประเทศ เรื่องพรรคการเมืองจึงถูกตีไปชั่วระยะหนึ่ง ประกอบกับสถานการณ์ของประเทศไทยในระยะต่อมาเริ่มเข้าสู่ภาวะสงคราม จึงเป็นโอกาสให้รัฐบาลหลีกเลี่ยงที่จะประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง ใ้เป็นอย่างดี เนื่องจากสถานการณ์ของโลกอยู่ในภาวะตึงเครียด

ก) การ ย้ ก บ ท เฉพาะ กาล แห่ง รัฐ ธรรมนูญ . รัฐ ธรรมนูญ แห่ง ราชอาณาจักร สยาม ประกาศ ใช้ เมื่อ วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ตาม มาตรา ๒๕ เป็น บท เฉพาะ กาล บัญญัติ ว่า สภา ผู้ แทน ราษฎร จะ ประกอบด้วย สมาชิก ๒ ประเภท มี จำนวน เท่า ๆ กัน คือ สมาชิก สภา ผู้ แทน ราษฎร ประเภท ที่ ๑ ได้ แก่ ผู้ ที่ ราษฎร เลือก ตั้ง และ สมาชิก ประเภท ๒ ได้ แก่ ผู้ ที่ พระ มหากษัตริย์ ทรง แต่งตั้ง ใน ระหว่าง ที่ ราษฎร ผู้มี สิทธิ เลือกตั้ง กว่า ครึ่ง หนึ่ง ยัง มีการ ศึกษา ไม่ จบ ประถมศึกษา แต่ อย่าง ช้า จะ ต้อง ไม่ เกิน ๑๐ ปี ^๒ หมายความว่า ถ้า ประชาชน ผู้มี สิทธิ เลือกตั้ง จบ การ ศึกษา ชั้น ประถมศึกษา มากกว่า ครึ่ง เมื่อ ใด ภายใน ๑๐ ปี สมาชิก ภาพ ของ สมาชิก สภา ผู้ แทน ราษฎร ประเภท ๒ จะ ต้อง สิ้นสุด ลง ทันที และ

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ "รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๔๘ (แผนกกฎหมาย) ภาค ๑ - ๒ (๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕) หน้า ๕๕๐.

ถ้าประชาชนมีการศึกษาระดับประถมไม่เกินครึ่ง แต่สมาชิกภาพของสมาชิกผู้แทนราษฎรประเภท ๒ จะหมดลงเมื่อครบ ๑๐ ปี

ลักษณะดังกล่าวแสดงว่าคณะราษฎรเจตนาที่จะผูกขาดอำนาจทางการเมืองและการปกครอง โดยอาศัยรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจของตน เพราะปรากฏว่าในการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภท ๒ นั้นนายกรัฐมนตรี จะเป็นผู้เสนอชื่อต่อพระมหากษัตริย์ แทนที่พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งด้วยพระองค์เองตามอำนาจที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ นั้น ปรากฏว่าบทเฉพาะกาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ ใกล้เคียง หมดอายุลง ดังนั้นสมาชิกภาพของสมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของรัฐบาลในรัฐสภา จะต้องสิ้นสุดลงเช่นกัน แต่ปรากฏว่า ชุมบุรีสการกิตติคดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภท ๑ จังหวัดอุบลราชธานี ได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมบทเฉพาะกาล พุทธศักราช ๒๔๘๓ เพื่อยืดอายุบทเฉพาะกาลออกไปอีก ๑๐ ปี โดยชี้แจงเหตุผลว่า

... การที่รัฐธรรมนูญมาตราที่ ๒๕ วางลหุบัญญัติเป็นบทเฉพาะกาลไว้มีกำหนด ๑๐ ปีนั้น ที่จริงก็เท่ากับใจประมาณไว้ที่หนึ่งตามความเข้าใจ และความหวังของผูรร่างขณะนั้น ซึ่งก็เป็นธรรมดาเพราะถ้าเหตุการณ์ของบ้านเมืองในระยะบอบใหม่เป็นไปไม่ควยความสงบราบรื่นทุกสิ่งทุกอย่าง ตลอดจนการศึกษาขั้นประถมสามัญ ไกลดูลงไปพ้นนอกทันใจ บทเฉพาะกาลที่กะไว้ ๑๐ ปี ก็อาจไม่มีอะไรมาผูกกันอีก แต่ท่านประธานที่เคารพ ระเบียบรัฐธรรมนูญของเราคงระหกระเหินยุ่งยากมาหลายครั้งถึงใจทรบกันอยู่แล้วเป็นต้นว่าการปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา การกบฏใน พ.ศ. ๒๔๗๖ และการชำระคดีของศาลพิเศษเมื่อเร็ว ๆ นี้ยอมกระแทกกระเหินจิตใจคนทั่วไป และทำให้การ

กระมล ทองธรรมชาติ, ความรู้เรื่องรัฐธรรมนูญ, (พระนคร : โรงพิมพ์
เฟื่องอักษร, ๒๕๑๘), หน้า ๔๑.

บริหารงานของรัฐบาลในระยะบอบประชาธิปไตยต้องประสบอุปสรรคอยู่เนือง ๆ อันที่จริงแต่เป็นเพียงของใหม่ เป็นระบอบใหม่ ที่ไม่คุ้นเคยที่จะเข้าใจอยู่แล้ว ช่างามีเรื่องกระทบกระทั่งกันไม่รู้แล้วรอกเขาอีกเช่นนี้ บทเฉพาะกาลที่มีอยู่ ๑๐ ปี จึงไม่พอ ถ้าสิ้นเปลืองให้ประชาชน โดยเฉพาะเขารับช่วงบริหารงานของประเทศ และท่านผู้ก่อการฯ ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญละมือไปเสีย โดยประชาชนยังไม่เคยชินแล้ว ผลจะเป็นอย่างไร ซึ่งข้าพเจ้าวิตกเหลือเกิน วิตกถึงการปกครองรัฐธรรมนูญซึ่งข้าพเจ้ารักและบูชาอย่างยิ่ง จะแปรผันไป ทั้งประธานราษฎร ๑๔ ลาบคนเศษ ซึ่งข้าพเจ้าเป็นผู้แทนอยู่นี้ก็จะรองรับเคราะห์กรรม ถ้าหากบังเกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น...

ปรากฏว่ามติของ* ขุนนริศการกิตติคดี ใ้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาอย่างท่วมท้น มีสมาชิกเพียง ๒ - ๓ ท่านเท่านั้นที่กล่าวอภิปรายคัดค้านอย่างรุนแรง คือ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี และ นายเตียง ภิริขันธ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร และ นายปรีก แก้วปลั่ง ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุรินทร์ แต่ในที่สุ่ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าควยบทเฉพาะกาล พ.ศ. ๒๔๘๓ ก็ผ่านสภาควยมติเป็นเอกฉันท์

การที่ขุนนริศการกิตติคดีซึ่งเป็นสมาชิกา ประเภท ๑ เสนอมติดังกล่าว สันนิษฐานไดว่าน่าจะเป็นกวรรกระทำที่มีผู้บงการอยู่เบื้องหลัง เพราะผลประโยชน์ในการยึกบทเฉพาะกาลนั้นมิได้เกิดแก่ขุนนริศการกิตติคดี หรือสมาชิกผู้แทนราษฎร ประเภท ๑ แต่อย่างใด แต่ผลประโยชน์ทั้งปวงกลับบังเกิดแก่ฝ่ายรัฐบาลซึ่งต้องอาศัยสมาชิกผู้แทนราษฎรประเภท ๒ เป็นกำลังสนับสนุน

มีข้อน่าสังเกตว่าในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ เกี่ยวกับเรื่องพรรคการเมืองนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เสนอ

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๘๓ (สามก) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

แนะข้อที่ประชุมว่ายังไม่ควรมีพรรคการเมืองแต่ควรจะมีคอบทเฉพาะกาลออกไปเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ ทั้งนี้การเสนอขีคอบทเฉพาะกาลของชุมนุมรัฐสภากรกิตติคตินั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยก็เป็นได้

ต่อมา นายทองม้วน อัครถาวร สมาชิกผู้แทนราษฎรประเภท ๑ ได้เสนอให้รัฐบาลพิจารณารับสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ เข้าร่วมบริหารประเทศ แต่หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ก็โต้แย้งและปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามข้อเสนอของ นายทองม้วน อัครถาวร โดยชี้แจงว่ามองไม่เห็นใครที่จะสามารถเข้ามาเป็นรัฐบาลได้ ซึ่ง นายทองม้วน อัครถาวร ก็ให้การโต้แย้งว่าถ้าฝ่ายรัฐบาลไม่เปิดโอกาสให้ฝึกหัดแล้วอีก ๑๐ ปี ก็คงจะไม่มีใครสามารถเข้ามาเป็นรัฐบาลได้

สำหรับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ก็แสดงความคิดเห็นต่อข้อเสนอของ นายทองม้วน อัครถาวร ว่าถ้าจะให้สมาชิกผู้แทนราษฎรประเภท ๑ เข้ามาฝึกงานเป็นรัฐบาล ก็จะทำให้การทำงานของรัฐบาลไม่ไคผล ซึ่งที่ประชุมก็ให้ความเห็นชอบตามข้อเสนอของหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ และนายกรัฐมนตรี โดยมีมติยอมรับสมาชิกผู้แทนราษฎรประเภท ๑ เข้าฝึกงาน^๒

* พฤติกรรมของรัฐบาลในการสนับสนุนการขีคอบทเฉพาะกาลและการกีดกันไม่ให้ผู้แทนราษฎรไคมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศนั้นย่อมแสดงให้เห็นเจตนาของรัฐบาลที่จะผูกขาดอำนาจการปกครองไว้แต่เพียงผู้เดียว

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๕/๒๔๘๓ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน.